

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De overeenkomsten tussen de vervoeging van sterke werkwoorden in de hertaling van Louis Couperus' roman Noodlot en het taalgebruik van de doelgroep

Tuynman, Julia

Citation

Tuynman, J. (2025). *De overeenkomsten tussen de vervoeging van sterke werkwoorden in de hertaling van Louis Couperus' roman Noodlot en het taalgebruik van de doelgroep*.

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master Thesis, 2023](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4194912>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

*De overeenkomsten tussen de vervoeging van sterke werkwoorden
in de hertaling van Louis Couperus' roman Noodlot en het
taalgebruik van de doelgroep*

Julia Tuynman

Masterscriptie

Educatie in de Taal- en Cultuurwetenschappen

Faculteit Geesteswetenschappen

Universiteit Leiden

Begeleider: Dr. R.J.U. Boogaart

Tweede lezer: Prof.dr. G.J. Rutten

Januari 2025

Samenvatting

Het verzwakken van een sterk werkwoord is een ‘foutje’ waar menig taalgebruiker zichzelf of een ander weleens op heeft betrapt. Denk bijvoorbeeld aan *zwemde* zeggen in plaats van *zwom*. Vaak is zo’n foutje nietszeggend, maar sommige werkwoorden worden zo vaak verzwakt, dat deze zwakke vorm in de standaardtaal wordt opgenomen. Dit viel bijvoorbeeld op bij het lezen van Louis Couperus’ roman *Noodlot* uit 1890, waarin werkwoordsvormen als *wiesch* (*waste*) en *dorst* (*durfde*) voorkomen. In 2023 is er een hertaling verschenen van dit werk waarin onder andere aanpassingen zijn gedaan aan deze sterke werkwoordsvormen.

Het doel van dit onderzoek is om te achterhalen of het hertaalde werk daadwerkelijk aansluit bij het hedendaagse taalgebruik op het gebied van werkwoorden. De onderzoeksvraag luidt daarom als volgt: *In hoeverre sluit de vervoeging van sterke werkwoorden in de hertaling van Noodlot van Louis Couperus aan op het taalgebruik van de doelgroep?*. Dit is onderzocht door een vragenlijst af te nemen bij twee 2-vwo-klassen en twee 5-vwo-klassen, waarin zij zelf de verleden tijd van achttien sterke werkwoorden (die voorkomen in *Noodlot*) moesten invullen. Negen van deze werkwoorden worden al verzwakt geaccepteerd in het Standaardnederlands en de andere negen (nog) niet. Uit de resultaten blijkt dat de vervoeging van sterke werkwoorden in de hertaling van *Noodlot* van Louis Couperus redelijk aansluit op het taalgebruik van de doelgroep. Van de achttien werkwoorden zijn er vier werkwoorden gevonden waarbij de hertaling niet overeenkomt met het antwoord dat door de meeste leerlingen is gegeven. Op basis van de gevonden resultaten wordt tot slot aangeraden om bij vervolgonderzoek de focus te leggen op de mate van herkenning die leerlingen ervaren bij het lezen van het hertaalde werk, om zo te onderzoeken of zij de werkwoorden die zij zelf verzwakken wel accepteren in de sterke vorm.

Inhoudsopgave

1 Inleiding	5
2 Achtergrond: hertalingen en verzwakking van sterke werkwoorden.....	6
2.1 Hertalingen en controverse	6
2.2 Zwakke en sterke werkwoorden	10
2.3 De verzwakking van sterke werkwoorden.....	11
2.4 Sterke werkwoorden in <i>Noodlot</i>	13
2.5 Eerder onderzoek bij 3 havo	14
3 Methode	15
3.1 Vergelijking met vorig onderzoek.....	15
3.2 Opzet van het huidige onderzoek.....	16
3.2.1 Participanten	17
3.2.2 Werkwoordkeuze	18
3.2.3 Zinkeuze.....	19
4 Resultaten.....	20
4.1 Reeds verzwakte werkwoorden	20
4.1.1 Durven.....	20
4.1.2 Jagen	21
4.1.3 Kerven.....	21
4.1.4 Schrikken	22
4.1.5 Schuilen.....	22
4.1.6 Verraden	22
4.1.7 Waaien.....	23
4.1.8 Wassen	23
4.1.9 Willen.....	24
4.2 Vooralsnog sterke werkwoorden.....	24
4.2.1 Bewegen.....	24

4.2.2 Dringen	25
4.2.3 Schenken	25
4.2.4 Sluipen	26
4.2.5 Spijten	26
4.2.6 Vallen	27
4.2.7 Verwijten	27
4.2.8 Werpen	28
4.2.9 Zweren	28
4.3 Verschillen tussen 2 vwo en 5 vwo	29
4.3.1 Reeds verzwakt	30
4.3.2 Vooralsnog sterk.....	30
4.4 Vergelijking met hertaling.....	32
5 Discussie	34
5.1 Overige resultaten	34
5.2 Verbeterpunten	35
6 Conclusie.....	36
Bronvermelding	39
Bijlage 1: Alle sterke werkwoorden in <i>Noodlot</i>	41
Bijlage 2: Resultaten 2 vwo en 5 vwo	45
Bijlage 3: Resultaten wel/geen/ooit tto	51
Bijlage 4: Resultaten thuistaal	57

1 Inleiding

Sterke werkwoorden fascineren mij, en dan vooral wanneer ze verzwakken. Zo houd ik bijvoorbeeld een lijstje bij van verzwakkingen die ik in het dagelijkse taalgebruik om mij heen hoor. Uit eerder onderzoek in een 3-havoklas bleek dat veel van mijn leerlingen ‘moeite’ hadden met sterke werkwoorden. Zij herkenden bijvoorbeeld de verledentijdsvormen *verried* en *prees* niet, zelfs wanneer er in de zin waar ze gebruikt werden context voor werd geboden, en niemand had bezwaar tegen het gebruik van *ervaarde* in plaats van *ervoer*. Dit suggereert dat er een grotere verzwakking van sterke werkwoorden aan het plaatsvinden is dan we misschien denken. Als we hier met een taalkundig perspectief naar kijken, is dit niet een kwestie van ‘goed’ of ‘fout’, maar het is wel interessant om te zien hoe de taal zich ontwikkelt. Als een leerling bijvoorbeeld aan mij vraagt “is het *zwemde* of *zwom*?” is mijn antwoord standaard “nu is het nog *zwom*, maar over twintig jaar mag je vast ook *zwemde* zeggen”.

De sterke verleden tijd van *waaien*, *woei*, vind je soms nog wel eens in het dagelijks leven, maar er zijn ook werkwoorden die al zo lang geleden verzwakt zijn dat menig mens de sterke vorm niet meer kent. Tijdens het lezen van het boek *Noodlot* van Louis Couperus, oorspronkelijk uitgegeven in 1890, was ik dan ook verrast toen ik de werkwoordsvorm *wiesch* tegenkwam, als verleden tijd van *wassen*. Dit is een vorm die, in tegenstelling tot *woei*, volgens het Corpus Gesproken Nederlands¹ helemaal niet meer terug te vinden is in het hedendaagse taalgebruik, ook niet als er gezocht wordt op de ‘modernere’ spelling *wies*.

Mede omdat een woord als *wiesch* tegenwoordig niet meer gebruikt wordt, is in 2023 een hertaling van *Noodlot* uitgebracht door Margriet van der Meer. Een hertaling wordt geschreven om oude teksten toegankelijk te houden. Soms is de originele tekst namelijk slecht leesbaar voor jonge lezers (15-18 jaar) door de woordvolgorde, afwijkende spelling of ouderwets taalgebruik. Dat is een reden voor jongeren om oude teksten, die wel erg belangrijk zijn geweest voor de Nederlandse literatuurgeschiedenis, links te laten liggen (De Bonth 2019). De leeslijst van havo- en vwo-leerlingen bestaat bijvoorbeeld nog maar voor 1% uit het werk van Couperus (Becker 2019). Echter, het is volgens het examenprogramma Nederlands voor zowel de havo als het vwo nog steeds verplicht om minimaal drie boeken van voor 1880 te lezen (College voor Toetsen en Examens 2014). Op sommige scholen, zoals de school waarop ikzelf lesgeef, wordt dit wel eens opgerekt tot 1900, zodat onder andere de boeken van Couperus hier ook onder vallen. Als dit niet wordt gedaan, zul je namelijk niet snel een boek dat net na 1880

¹ Geraadpleegd via Open SoNaR.

geschreven is aantreffen op de lijst. Naast dat het een vereiste is voor het behalen van een havo- of vwo-diploma, kan het lezen van oude literaire teksten ook bijdragen aan het verruimen van het blikveld van jongeren en kan het een inspiratiebron zijn voor de toekomst (De Bonth 2019). Niet de minste redenen dus om deze werken toegankelijker te maken voor scholieren.

In sommige passages hoeft alleen de woordvolgorde veranderd te worden om de tekst ‘leesbaarder’ te maken voor de (jonge) hedendaagse lezer. In andere passages staan woorden die tegenwoordig niet meer gebruikt worden in het Nederlands, die lezers dus niet zullen herkennen. In deze scriptie leg ik de focus op de hertaling van de sterke werkwoorden en hoe deze aansluit op het taalgebruik van de doelgroep. Onder de doelgroep versta ik jongeren die op de middelbare school zitten en literatuur lezen voor de leeslijst. De onderzoeksvraag die centraal staat in dit onderzoek is daarom als volgt:

In hoeverre sluit de vervoeging van sterke werkwoorden in de hertaling van Noodlot van Louis Couperus aan op het taalgebruik van de doelgroep?

Om tot een antwoord op deze onderzoeksvraag te komen, bespreek ik in het volgende hoofdstuk onder andere wat er al bekend is over de verandering van sterke werkwoorden. In het derde hoofdstuk (Methode) beschrijf ik welke sterke werkwoorden uit het originele werk van Couperus en de hertaling van Margriet van der Meer gekozen zijn om te onderzoeken, om vervolgens in hoofdstuk 4 (Resultaten) in kaart te kunnen brengen hoe jongeren uit 2 vwo en 5 vwo de verleden tijd vormen van deze werkwoorden. Ik sluit deze scriptie af met een discussie (hoofdstuk 5) en een conclusie (hoofdstuk 6).

2 Achtergrond: hertalingen en verzwakking van sterke werkwoorden

In dit hoofdstuk zet ik de discussie rond hertalingen uiteen, ga ik dieper in op de theorie achter sterke en zwakke werkwoorden en introduceer ik het boek *Noodlot* en de verschillen tussen het originele werk en de hertaling op het gebied van sterke werkwoorden.

2.1 Hertalingen en controversen

Het *Algemeen Letterkundig Lexicon* omschrijft een hertaling als “het ‘vertalen’ van oude teksten in een hedendaagse en dus meer begrijpelijke taal” (ALL 2012). Dit betreft spelling, woordkeuze en grammatica, en soms betekent dit ook het schrappen van zinnen of tekstdelen die niet betekenisvol worden bevonden door de hertaler (ALL 2012).

Binnen de neerlandistiek wordt al jaren de discussie gevoerd of het hertalen van oude werken nou goed of slecht is voor de literatuur. Aan de ene kant staan de neerlandici die hertalingen zien als iets dat hoort bij de ontwikkeling van het Nederlands en aan de andere kant staan de neerlandici die vinden dat een oud werk alleen als origineel gelezen kan of moet worden.

Etymologe Nicoline van der Sijs is een aanhanger van de eerste gedachte en is van mening dat hertalingen noodzakelijk zijn voor de begrijpelijkheid van oude teksten (Van der Sijs 2000, 74). Zelfs als men woorden in het origineel denkt te herkennen, kan het zo zijn dat er toch sprake is van een betekenisverschil. Zo betekende *gemeen* vroeger ‘gewoon’, en *plat* ‘eenvoudig’ (Van der Sijs 2000, 74). Ook is het soms eenvoudiger dan je denkt. Een woord als *boulant* is bijvoorbeeld geen Frans leenwoord, maar dient gewoon gelezen te worden als ‘bouwland’ (Van Strien en Koppenol 2004, 250).

Schrijver en docent Nederlands Sander Bakx geeft in een artikel voor cultuurwetenschappelijk tijdschrift *Locus* een weergave van de voor- en nadelen van hertalen. Een nadeel zou zijn dat de originele tekst deels verloren zou gaan, maar het alternatief is dat de tekst verkeerd gelezen wordt. Als een lezer toegang heeft tot een hertaalde (of herspelde) versie, is de kans groter dat de tekst begrepen wordt dan wanneer hij de originele tekst zonder interventies moet lezen (Bakx 2022). Bakx vindt dat in een hertaling ook best geschrapt mag worden. Zo schrijft hij dat als er in het eerste deel van *Max Havelaar* gesneden wordt, de tekst er behoorlijk van opknaapt (Bakx 2022). Door het schrappen van tekstdelen ontstaat er volgens hem een spannend en actueel boek dat ervoor kan zorgen dat een breder publiek het werk gaat lezen (Bakx 2022).

In 1983 schreef letterkundige Marita Mathijssen nog dat ze fel tegen hertalingen (en inkortingen) van historische literatuur was, maar inmiddels is zij daarvan teruggekomen (Bolwijn 2018). Haar oorspronkelijke standpunt rustte onder andere op het argument dat na hertaling en/of inkorting een tekst niet meer zou overeenkomen met hoe de schrijver het bedoeld had (Bolwijn 2018). Tegenwoordig heeft Mathijssen “liever een luie lezer dan geen lezer”, waarmee ze bedoelt dat het lezen van hertalingen nog altijd beter is dan helemaal niet lezen (Bolwijn 2018). Dit stelde zij eerder ook al, in een artikel waarin zij tevens vijf basisregels voor een goede hertaling suggereerde (Mathijssen 2003, 125-27). Die vijf regels waren als volgt:

1. Er mag geen hertaling gemaakt worden van een tekst als er geen betrouwbare editie voorhanden is.

2. Het tempo en de (literaire) normen van de brontekst moeten in hun waarde gelaten worden.
3. Een hertaling mag niet ingekort worden, tenzij de vertaler dat duidelijk aangeeft. Binnen een zin mogen geen woorden weggelaten worden.
4. De hertaler zou moeten proberen de onderliggende literaire structuren² van een tekst te ontbloten en die te respecteren in zijn hertaling.
5. Wanneer de inhoud van een historische tekst niet duidelijk wordt door de hertaling, moet de commentaar te hulp schieten. Kleine goedgeschreven essays moeten hier de afstand tussen de historische en de moderne lezer overbruggen. (Mathijsen 2003, 127)

Collegaletterkundigen Van Strien en Koppenol zijn lid van het andere kamp. Zij reageren in 2004 op het artikel van Mathijsen, en stellen dat hertalingen wel welkom zijn, maar geen volwaardig alternatief bieden voor ‘echte’ leesedities, voor de niet-luie lezers (Van Strien en Koppenol 2004, 248). Ook, gaan zij verder, doen er zich veel problemen voor bij hertalingen. Als eerste en meest voor de hand liggende probleem noemen zij dat de tekst simpelweg niet hetzelfde is als het origineel (Van Strien en Koppenol 2004, 249). Sommige hertalingen wijken dusdanig van het origineel af, dat er eigenlijk geen sprake meer is van hetzelfde werk. Hertalingen zouden dus niet genoeg zijn om (het werk van) een auteur echt te leren kennen (Van Strien en Koppenol 2004, 250). Tevens hebben zij kritiek op de vijf basisregels van Mathijsen, die zouden namelijk niet uitvoerbaar zijn. Zo stelt zij bijvoorbeeld in haar tweede regel dat het tempo van de brontekst in zijn waarde gelaten moet worden en dat er niet zomaar gekapt mag worden in lange zinnen, maar het probleem bij het lezen van oude teksten is vaak juist dat stoeve tempo (Van Strien en Koppenol 2004, 249). Van Strien en Koppenol noemen hertalen op Mathijsens manier een “volstrekt onmogelijke opgave” (2004, 249). In 2003 leek het er dus eigenlijk op alsof Mathijsen het idee van hertalingen wel oké vond, maar uit haar regels bleek eerder dat ze nog steeds vond dat de tekst de tekst moest blijven. Zelfs het her- of vertalen van woorden die niet meer gebruikt worden wilde zij liever met een toelichting aankarten dan het her- of vertaalde woord direct in de tekst opnemen (Mathijsen 2003, 126). Tegenwoordig is zij, zoals hierboven al vermeld, nog soepeler geworden in haar visie op het hertalen, en ziet ze zelfs oude werken liever omgetoverd worden tot tv-serie dan dat ze helemaal niet meer ‘meedoen’ (Bolwijn 2018).

² het klankniveau, metaforenniveau en ritme

In 2019 werd de discussie over hertalingen weer aangewakkerd, door het verschijnen van de hertaling van Couperus' roman *Van oude mensen, de dingen, die voorbij gaan...* door Michelle van Dijk. Zij liet op haar blog weten gemengde reacties gekregen te hebben op haar hertaling, naar aanleiding van het eerste hoofdstuk dat zij op diezelfde blog had gepubliceerd (Van Dijk 2019). Taalkundige Marc van Oostendorp is positief over de hertaling: "Als je maar één lezer voor Couperus wint, is het al de moeite waard", schrijft Sander Becker in *Trouw* (2019). Van Oostendorp vindt dat elke mogelijkheid aangepakt moet worden om het literaire erfgoed aan de man te brengen, zelfs als dat in de vorm van stripverhalen of videoclip is (Becker 2019).

Dick van Vliet, leraar Nederlands en medeverantwoordelijke voor de editie van *Noodlot* uit 1990 die gebruikt wordt voor dit onderzoek, was kritisch op de hertaling van Van Dijk. Hij vond het pretentius om te denken dat je Couperus zou kunnen herschrijven en vond dat de literaire kwaliteit verloren gaat bij het maken van een hertaling (Becker 2019). Rémon van Gemeren, leraar Nederlands en schrijver van een biografie over Couperus, is evenmin enthousiast over deze hertaling, of eigenlijk over hertalingen van Couperus in het algemeen (Van Gemeren 2023). Hij schotelt zijn eigen (gymnasium)leerlingen het originele werk voor met een gemoderniseerde spelling, en merkt dat zij dat wel aankunnen. Het aanpassen van de taal vindt hij "ronduit afschuwelijk", volgens hem verander je dan Couperus zelf en maak je de stijl, eigenheid en sfeer van de roman volledig kapot (Van Gemeren 2023; Becker 2019).

Naast de hierboven besproken leraren en taal- en letterkundigen, dragen ook columnisten graag hun steentje bij aan deze discussie. Zo omschreef Sylvia Witteman de eerste Couperushertaling als een die thuishoorde in de serie "tragische literaire misstanden" en was het "alsof de sixtijnse kapel was beschilderd door Dick Bruna, *Erbarme dich* gezongen door Sieneker, James Bond gespeeld door Gerard Joling" (Witteman 2019). Ze had vooral kritiek op de woorden die Van Dijk koos te hertalen. De hertaalde woorden zouden in het origineel niet moeilijk zijn of de betekenis zou makkelijk uit de context te halen zijn, waardoor het hertalen hiervan volgens Witteman overbodig was (Witteman 2019).

Ook Couperus zelf zou er allerm minst blij mee zijn dat zijn boeken hertaald worden voor een nieuwe generatie. Zo schreef hij aan zijn uitgever dat hij zijn eigen werk niet meer kon zien nadat *de salon* overal veranderd bleek in *het salon* (Van Dijk 2019). Echter, het zou natuurlijk zonde zijn als dit soort werken niet meer gelezen zou worden zonder interventie van de docent, puur omdat het taalgebruik onbegrijpelijk is geworden voor de middelbare scholieren van nu.

Zelf vind ik het, als docent Nederlands, zeker belangrijk dat oudere werken gelezen blijven worden op school. Dat dit misschien niet in de originele uitvoering gebeurt, neem ik dan maar voor lief. Het verhaal blijft zich afspelen in een bepaalde tijdgeest waar leerlingen zich in kunnen verdiepen door middel van het lezen, in welke vorm dan ook. Als een hertaling het verschil maakt tussen het werk wel of niet lezen, moedig ik het lezen van de hertaling alleen maar aan. Een werk lezen over de 17^e eeuw, geschreven door iemand uit de 17^e eeuw, geeft toch een andere, authentiekere blik dan een modern werk over dezelfde periode.

2.2 Zwakke en sterke werkwoorden

Een voorbeeld van een aanpassing die in een hertaling gedaan kan worden, is het verzwakken van werkwoorden die van origine sterk waren, maar tegenwoordig niet meer. Zwakke en sterke werkwoorden worden voor het gemak soms ook wel regelmatige en onregelmatige werkwoorden genoemd, omdat zwakke werkwoorden in de verleden tijd het regelmatige patroon volgen van ik-vorm + te(n)/de(n). In navolging van Knooihuizen en Strik (2014) en De Smet en Van de Velde (2019) kies ik ervoor om de termen *zwak* en *sterk* aan te houden in deze scriptie. Er bestaat namelijk wel degelijk regelmatigheid binnen de sterke, ‘onregelmatige’ werkwoorden (De Smet en Van de Velde 2019). Sterke werkwoorden zijn namelijk te onderscheiden in zeven klassen, en binnen die klassen is sprake van een regelmatige klinkerwisseling, ook wel ablaut genoemd (Knooihuizen en Strik 2014). De verschillende klassen zijn te vinden in onderstaande tabel, overgenomen uit Knooihuizen en Strik (2014, 176) met drie toevoegingen van mijzelf, aangegeven met een asterisk. In de laatste kolom wordt aangegeven hoe vaak het patroon is gevonden bij de sterke werkwoorden die in de ANS staan en dus hoe vaak het patroon voorkomt in onze taal.

Tabel 1. De verschillende klassen sterke werkwoorden in het Nederlands

Klasse	Patroon	Voorbeeld	Aantal keer genoemd in ANS
I	/ɛɪ-e-e/	grijpen-greep-gegrepen	55 (53 ij + 2 ei)
IIa	/i-o-o/	liegen-loog-gelogen	13
IIb	/œy-o-o/	zuigen-zoog-gezogen	24
IIIa	/ɪ~ɛ-ɔ-ɔ/	drinken-dronk-gedronken melken-molk-gemolken*	46 (26 ɪ + 20 ɛ)
IIIb	/ɛ-i-ɔ/	sterven-stierf-gestorven	7
IV	/e-a-o/	spreken-sprak-gesproken	6
V	/e~ɪ-a-e/	geven-gaf-gegeven	11 (8 e + 3 ɪ)

		liggen–lag–gelegen*	
VI	/a–u–a/	varen–voer–gevaren	5
VIIa	X–/i/–X	blazen–blies–geblazen houden–hield–gehouden*	11
VIIb	/ɑ–ɪ–ɑ/	vangen–ving–gevangen	2

Bron: Knooihuizen en Strik (2014, 176)

Er bestaan in het Nederlands twee soorten infinitieven: infinitieven die eindigen op *-ən* (*lopen*, *werken*, *schrijven* etc.) en infinitieven die niet op *-ən* eindigen (*gaan*, *(be)staan*, *zijn*, *zien* etc.). Werkwoorden uit de tweede categorie bestaan eigenlijk altijd uit één lettergreep, behalve als ze een voorzetsel hebben, en zijn altijd sterk. Infinitieven die niet op *-ən* eindigen, zijn een aparte categorie en volgen ook niet de patronen zoals in Tabel 1, omdat er naast een klinkerwisseling ook een medeklinkerwisseling plaatsvindt. Het werkwoord *moeten* is bijvoorbeeld ook afwijkend. Hierbij zien we namelijk geen klinkerverandering en alleen een medeklinkerverandering in de verleden tijd (*moest*). Deze afwijkende categorie sterke werkwoorden wordt ook wel ‘onregelmatig’ genoemd (Salverda 2006, 165). Als het hierna gaat over sterke werkwoorden, worden alleen de werkwoorden met louter een klinkerwisseling bedoeld. De werkwoorden die als infinitief niet op *-ən* eindigen en de zogeheten onregelmatige werkwoorden worden dus niet meegenomen in dit onderzoek, omdat daar (ook) een medeklinkerwisseling plaatsvindt in de verleden tijd.

Een werkwoord kan in een van de volgende drie categorieën vallen: sterk, zwak of beide. ‘Beide’ kan betekenen dat zowel de sterke als zwakke vorm geaccepteerd wordt, zoals het geval is bij *waaide* en *woei*. Naast die dubbelvorm zie je in deze categorie ook werkwoorden die in de onvoltooid verleden tijd zwak zijn geworden, maar in de voltooid tijd nog sterk zijn. Een voltooid deelwoord is sterk wanneer het eindigt op *-en* in plaats van *-d* of *-t*, zoals het geval is bij *wassen–waste–gewassen* (*gewast**). Ook werkwoorden die juist een sterke onvoltooid verleden tijd en een zwak voltooid deelwoord hebben (zoals *vragen–vroeg–gevraagd*) vallen hieronder, maar dat komt in dit geval door een versterking in plaats een verzwakking (Van der Horst 2010, 69). Het eerste voorbeeld duid ik hierna aan als ‘reeds verzwakt’, de laatste twee voorbeelden duid ik hierna aan als ‘combivorm’.

2.3 De verzwakking van sterke werkwoorden

In het Proto-Indo-Europees waren er alleen sterke werkwoorden, de zwakke werkwoorden zijn pas opgekomen toen het Germaans ontstond (De Smet en Van de Velde 2019, 139). Bijna alle

werkwoorden die werden geïntroduceerd in de taal kregen een zwakke vervoeging met een dentaalsuffix, dat wij in het Nederlands kennen als -te(n) en -de(n) (De Smet 2021, 32). Het vormen van de zwakke verleden tijd is makkelijker omdat het regelmatig is. In §2.2 schreef ik dat sterke werkwoorden óók regelmatig zijn, maar in Tabel 1 is bijvoorbeeld te zien dat niet elk woord met /ε/ hetzelfde patroon volgt in de verleden tijd: *melken* wordt *molke*, maar *sterven* wordt *stierf*. Als er een nieuw werkwoord geïntroduceerd wordt in de taal met /ε/, zoals *appen*, is de zwakke vervoeging het meest voor de hand liggend, omdat deze algemeen toepasbaar is (De Smet 2021, 33). De verleden tijd van *appen* is dus *appte* en niet *opp* of *iepp*.

In het Germaans, de vertakking van het Proto-Indo-Europees waaruit later onder andere het Nederlands is ontstaan, werden niet alleen nieuwe werkwoorden zwak vervoegd, ook werkwoorden die van origine sterk waren begonnen te verzwakken (De Smet 2021, 32). Dit proces is in het huidige Nederlands nog steeds aan de gang, zoals in §2.4 te lezen zal zijn, maar niet elke verzwakking die voorkomt wordt ook direct opgenomen in de standaardtaal. Zo schrijft taalkundige Van Haeringen ruim tachtig jaar geleden al dat hij wel eens *slaapte* en *zingde* hoort, maar dat zijn nog steeds *sliep* en *zong* (Van Haeringen 1940, 244). Vooral kinderen verzwakken (onbewust) de sterke werkwoorden, door middel van analogie (Van Haeringen 1940, 244). Als de verleden tijd van *klemmen* *klemde* is, dan zou het immers logisch zijn dat de verleden tijd van *zwemmen* *zwemde* is. Op de basisschool, en vaak ook thuis, worden de ‘juiste’ sterke werkwoordsvormen aangeleerd en zal het kind de ‘foute’ vormen afleren, maar ook volwassenen vervoegen sterke werkwoorden nog wel eens zwak. In mijn omgeving heb ik bijvoorbeeld de volgende zwakke vormen al eens voorbij horen komen: ‘*gevouwd*’ in plaats van *gevouwen*, ‘*neemde*’ in plaats van *nam*, ‘*opgeduikt*’ in plaats van *opgedoken* en ‘*hijdsde*’ in plaats van *hees*.

Dat de sterke werkwoorden nog niet allemaal plaats hebben gemaakt voor hun zwakke variant heeft te maken met de frequentie van bepaalde sterke werkwoorden. Hoe frequenter een werkwoord gebruikt wordt, hoe lager de kans dat dit verzwakt. Onder de minder frequente werkwoorden komt het vaker voor dat er verzwakking plaatsvindt (Van Santen 1997, 51). Deze verzwakking kan volledig zijn, maar ook gedeeltelijk, zoals beschreven in §2.2. Het patroon X – Y – X lijkt meer onderhevig aan verzwakking door de afwezigheid van een klinkruil in het voltooid deelwoord, met als gevolg de combivorm: *weven–waf–geweven* werd zo *weven–weefde–geweven* (Van Haeringen 1940, 245). Mogelijk hierdoor bestaan klasse V, VI en VII (a en b) nog maar uit weinig woorden ten opzichte van klasse I, II en IIIa, waarbij sprake is van het patroon X – Y – Y, zie Tabel 1 hierboven. Vermoedelijk is de combivorm waarbij de

onvoltooid verleden tijd verzwakt (zoals bij *weven*) te verklaren door de schijnregelmatigheid van het voltooid deelwoord. Dit krijgt namelijk vrijwel altijd het prefix *ge-*, en het ondergaat in dit geval geen klinkerwisseling ten opzichte van het infinitief (Van Haeringen 1940, 246). Omdat het voltooid deelwoord dus al vrij regelmatig oogt, lijkt er geen noodzaak voor volledige verzwakking in deze gevallen, en resulteert dit in de combivorm.

Niet alleen verzwakking, ook het veranderen van klasse komt voor. Dit betekent dat een werkwoord sterk blijft, maar een ander klinkerpatroon vertoont. Nog voordat de verleden tijd van *wassen wiesch* was, was het *woesch*, en hoorde het werkwoord dus in klasse VI in plaats van in klasse VIIa (De Smet 2021, 35).

2.4 Sterke werkwoorden in *Noodlot*

Noodlot is een roman van Louis Couperus uit 1890 en gaat over Frank Westhove en Robert ‘Bertie’ van Maeren, die elkaar kennen van vroeger in Den Haag. Frank is welvarend en woont inmiddels in Londen, Bertie heeft geen geld meer en geen onderkomen. Wanneer Bertie bij Frank aanklopt, besluit hij hem in huis te nemen. Ze trekken veel met elkaar op, totdat Frank verliefd wordt op Eve. Bertie is langzaamaan gewend geraakt aan het luxe leven van Frank, maar als Frank en Eve trouwen, zal hij er weer alleen voor staan. Tevens is hij jaloers op wat de twee hebben. Bertie gaat over lijken om een stokje voor het huwelijk te steken.

In de hertaling van Margriet van der Meer staan vier verzwakte werkwoorden. *Durven*, *kerven*, *wassen* en *waaien* zijn vervoegd als *durfde*, *kerfde*, *waste* en *waaide* in plaats van *dorst*, *korf*, *wiesch* en *woei*. Ook is er sprake van andere opmerkelijkheden: in het origineel wordt bijvoorbeeld het werkwoord *schrikken* zwak vervoegd (*schrikte*, zoals het zou zijn in de betekenis van ‘eieren schrikken’ of ‘afschrikken’, wat hier niet van toepassing is) en in de hertaling wordt dit juist versterkt naar *schrok*. Daarnaast worden zowel de sterke als zwakke vorm van *willen* gebruikt in het origineel en de hertaling. De sterke en doorgaans informeel beschouwde vorm *wou* komt uitsluitend voor in dialoog, terwijl de zwakke en formelere vorm *wilde* uitsluitend gebruikt wordt in de tekst van de zogenaamde verteller:

- Ik **woû** je iets vragen, Eve, ik **woû** vragen of je niet vrij van me zoû willen zijn. Ik **woû** je vragen of ik je niet je woord mag teruggeven. (...) Hare stem vloeide zoet als balsem, zij voelde om hem te sterken iets van de oude illusie in zich herleven; zij **wilde** hem behouden, het kostte wat het kostte; zij had hem lief. (Couperus 1990, 131, vet toegevoegd)

In de hertaling is dit hetzelfde gebleven:

‘Ik **wou** je iets vragen, Eve, ik **wou** vragen of je niet vrij van me zou willen zijn. Ik **wou** je vragen of ik je niet je woord mag teruggeven.’ (...) Haar stem vloeyde zoet als balsem, zij voelde iets van de oude illusie in zich herleven om hem te sterken; zij **wilde** hem behouden, koste wat kost; zij had hem lief. (Couperus 2023, 151, vet toegevoegd)

In dit voorbeeld is ook te zien dat Van der Meer soms alleen de woordvolgorde en spelling heeft veranderd om de tekst beter leesbaar te maken. Ook heeft zij aanhalingstekens geplaatst bij de dialogen, waar in de uitgave uit 1990 alleen liggende streepjes zijn gebruikt.

Naast bovengenoemde werkwoorden bevat de hertaling nog 91 sterke werkwoorden die hetzelfde zijn gebleven als in het origineel. Van deze 91 is er een drietal woorden dat ook in de verzwakte vorm geaccepteerd wordt tegenwoordig, maar waarbij de hertaler er toch voor gekozen heeft om het origineel aan te houden: *jagen* (*joeg* tegenover *jaagde*), *verraden* (*verried* tegenover *verraadde*) en *schuilen* (*school* tegenover *schuilde*) (Taalunie, z.d.-a). Het lijkt er dus op dat de hertaler zich in die gevallen toch meer aan de brontekst heeft gehouden dan aan de taalverandering. *Jagen* is een apart geval, aangezien dat een werkwoord is dat ooit versterkt is en nu weer lijkt te verzwakken (Van der Horst 2010, 69). In zowel het origineel als de hertaling wordt dus nog *joeg* gebruikt. In Bijlage 1 is een tabel te vinden waarin alle sterke werkwoorden uit *Noodlot* staan weergegeven, met een aantekening wanneer de hertaling afwijkt van het origineel.

2.5 Eerder onderzoek bij 3 havo

Zoals in de inleiding al vermeld, heb ik eerder onderzoek uitgevoerd in een 3-havoklas. In dat onderzoek lag de focus niet op sterke en zwakke werkwoorden zoals in het huidige onderzoek, maar op de houding van leerlingen ten opzichte van taalvariatie. Leerlingen kregen twee keer tien zinnen voorgelegd, en moesten aangeven of zij het de zin zelf ook zo zouden schrijven. Vervolgens moesten zij hun antwoord verklaren. Acht van de twintig zinnen hadden te maken met sterke werkwoorden. De gebruikte werkwoorden waren *buigen*, *ervaren*, *prijzen*, *scheren*, *varen*, *verbieden*, *verraden*, en *vlechten*.

Buigen, *verbieden* en *vlechten* werden in een (incorrecte) zwakke vorm voorgelegd, *buigde*, *verbiedde* en *vlechtte*, en uit de resultaten bleek dat veel leerlingen hier geen bezwaar tegen hadden. Commentaar van de leerlingen die deze werkwoordsvormen wel fout vonden was vaak twijfelachtig (“Misschien kan boog ook”; “Het kan ook vlocht zijn”; “Verbiedde klinkt raar”) en soms stellig (“Het is boog”; “Het moet verbod zijn”).

Ervaren werd in de zwakke vorm *ervaarde* gebruikt en leerlingen gaven hier wel aan dat ze de zin niet hetzelfde zouden schrijven, maar dit kwam niet door het werkwoord. Geen enkele leerling keurde het gebruik van *ervaarde* in plaats van *ervoer* dus af, maar er valt natuurlijk niet met zekerheid te zeggen of zij ook allemaal *ervoer* zouden hebben afgekeurd en in plaats daarvan *ervaarde* zouden hebben opgeschreven als dat de zin geweest was. Bij *verraden* was dit duidelijk wel aan de hand. Ongeveer een derde van de leerlingen had geen bezwaar tegen het gebruik van *verried*, maar de overige twee derde was wel erg stellig in het commentaar op het gebruik van deze vorm. Voorbeelden van verklaringen zijn “Raar woord wordt er gebruikt”, “Verried klinkt raar”, “Wie zegt er nou verried? Het is toch verraadde?” en “Verried klopt niet”.

Een opvallend gegeven bij *scheren* is dat leerlingen de betekenisverschillen tussen de sterke en zwakke vorm niet leken te kennen. Zo keurden zij over het algemeen de zin “hij *scheerde* zijn baard” goed. Daarnaast herkende bijna niemand de sterke werkwoordsvorm *prees* (van prijzen), zelfs wanneer er context werd geboden in de zin. Deze resultaten zeggen nog weinig over de manier waarop leerlingen zelf werkwoordsvormen maken, maar geven wel aan dat verzwakking bij bepaalde werkwoorden weinig weerstand oproept.

Dit 3-havo-onderzoek is de basis geweest voor het huidige onderzoek, waarin ik opnieuw een vragenlijst bij leerlingen gebruik om een taalverandering te onderzoeken. Tevens heb ik op basis van dit onderzoek in het huidige onderzoek aanpassingen gedaan aan de manier waarop ik bijvoorbeeld data verzamel, zoals te lezen is in §3.1. Het volledige onderzoek is te vinden in de appendix.

3 Methode

Om te komen tot een antwoord op de onderzoeksvraag die centraal staat in deze scriptie, heb ik een vragenlijst uitgezet in twee 2-vwo-klassen en twee 5-vwo-klassen. In dit hoofdstuk zet ik de methode verder uiteen.

3.1 Vergelijking met vorig onderzoek

In mijn eerdere onderzoek in 3 havo lag de focus op de houding van leerlingen tegenover taalvariatie, en niet op het zelf produceren van werkwoordsvormen in de verleden tijd, maar hebben zij wel een vragenlijst ingevuld waar verschillende sterke werkwoorden in voorkwamen. Wat er in dit onderzoek mis ging, en wat ik in het huidige onderzoek heb getracht te verbeteren, is om te beginnen de vorm waarin het onderzoek werd afgenomen. Op aanraden van de vaste docent van de 3-havoklas had ik het vorige onderzoek op papier afgenomen in

plaats van online, zodat ze in ieder geval niks zouden opzoeken op Google of spelletjes zouden spelen op de laptop. Omdat dit onderzoek maar 25 deelnemers had, was dit goed te overzien, maar met een poule van bijna vier keer zo veel deelnemers is er in het huidige onderzoek voor gekozen om de vragenlijst digitaal te maken. Een andere verbetering ten opzichte van het vorige onderzoek is dat ik de vragen ditmaal open heb gelaten, in plaats van de leerlingen uit twee vormen te laten kiezen of een zin potentieel te verbeteren. Door het antwoord volledig bij de leerling zelf te leggen, voorkom ik dat er een *bias* bestaat tegenover het woord dat zij voorgeschoteld krijgen. In het 3-havo-onderzoek had bijvoorbeeld geen enkele leerling opgeschreven dat zij *ervaarde* fout vonden, maar dit betekent niet automatisch dat geen enkele leerling *ervoer* zou kunnen zeggen. Door het voorkomen van beide vormen, zou het best kunnen zijn dat een leerling in het dagelijks leven beide vormen goedkeurt, maar bij het zien van de ene vorm niet stilstond bij het bestaan van de andere vorm.

3.2 Opzet van het huidige onderzoek

Niet alleen het geven van een werkwoordsvorm kan van invloed zijn op de resultaten van het onderzoek. Zo is er in de introducerende tekst bijvoorbeeld voor gekozen om het precieze doel van het onderzoek nog niet prijs te geven. Als een leerling van tevoren weet dat het onderzoek draait om de verzwakking van sterke werkwoorden, zal die zich waarschijnlijk extra bewust zijn van de sterke werkwoorden en het ‘goede’ antwoord in willen vullen, in plaats van wat diegene zelf zou zeggen. De volledige introducerende tekst bij de vragenlijst is als volgt:

Welkom bij dit onderzoek!

Deze vragenlijst is onderdeel van een scriptieonderzoek dat gaat over werkwoordsvormen in de verleden tijd. De vragenlijst is anoniem, dus ik kan niet zien wie welke antwoorden heeft gegeven. Wel vraag ik van tevoren iets over de klas waarin je zit en welke talen je thuis spreekt. Ook dit is niet te herleiden tot de precieze persoon die jij bent.

Het onderzoek bestaat uit 21 zinnen waarbij jou gevraagd wordt de verleden tijd in te vullen van de gegeven werkwoorden. De antwoorden worden gebruikt voor een onderzoek dat ik uitvoer aan de Universiteit Leiden en zullen verder nergens gepubliceerd worden.

Let op: dit is geen toets, dus er zijn geen goede of foute antwoorden. Vul vooral je eerste ingeving in, dat is goed voor het onderzoek! Het is dan ook niet de bedoeling dat je Google gebruikt of overlegt met je klasgenoten.

Hierna worden de zinnen in willekeurige volgorde voorgeschoteld aan de leerlingen en er is voor gekozen om ook zwakke werkwoorden te toetsen als afleiders. Hierover meer in §3.2.2.

3.2.1 Participanten

Dit onderzoek is uitgevoerd op een school in het Noord-Hollandse dorp Castricum. Leerlingen van deze school komen uit de regio Kennemerland, en dan met name het noorden (Castricum, Heiloo, Uitgeest) en het midden (Heemskerk, Beverwijk) van de regio. Er is weinig te vinden over het Kennemerlands, het dialect dat bij de regio hoort. In mijn persoonlijke ervaring, als iemand die geboren en getogen is in de regio, is het tegenwoordig dan ook meer een tongval dan echt een dialect. Zo spreken wij de ‘z’ uit als /s/, de ‘v’ als /f/ en wordt ‘ij’ soms /ai/ in plaats van /ei/. De omliggende dialecten zijn het West-Fries en het Zwaans. Van het West-Fries is bekend dat de verledentijdsvorm *dorst* (van *durven*) nog steeds gangbaar is, dus dit zou eventueel terug kunnen komen in de resultaten als een leerling West-Friese familie heeft (Pannekeet 2020).

Voorafgaand aan het daadwerkelijke onderzoek heb ik een aantal vragen gesteld die de achtergrond van de participanten beter in kaart zullen brengen. De eerste vraag is in welke klas de leerling zit: 2 of 5 vwo. De leerlingen uit 5 vwo zijn tussen de 16 en 18 jaar oud en moeten literatuur lezen voor hun boekenlijst voor Nederlands. De leerlingen uit 2 vwo zijn tussen de 12 en 14 jaar oud en mogen allerlei soorten boeken lezen voor Nederlands, zelfs vertaalde boeken en biografieën. Er is gekozen voor deze twee klassen omdat er op deze manier een vergelijking gemaakt kan worden tussen de beoogde doelgroep van de hertaling (5 vwo) en het stadium net voor de doelgroep (2 vwo). Als de leerlingen uit 2 vwo meer werkwoorden verzwakken dan de leerlingen uit 5 vwo, zou dat bijvoorbeeld kunnen betekenen dat er een nieuwe taalverandering aan zit te komen, of juist dat leerlingen zelfs na de basisschool nog sturing nodig hebben om uiteindelijk de juiste sterke werkwoordsvormen in hun systeem te krijgen.

De tweede vraag gaat na of de leerling tto (tweetalig onderwijs) volgt op dit moment of niet. Op deze school krijgen leerlingen die tto volgen minimaal de helft van de lessen in het Engels. Ook is er een optie voor leerlingen die eerder wel tto gevolgd hebben, maar daarvan afgestapt zijn om welke reden dan ook. Deze vraag wordt gesteld om na te gaan of leerlingen die tto volgen vaker werkwoorden verzwakken, omdat zij minder Nederlands spreken op school.

Als laatste wordt de leerling gevraagd alle talen in te vullen die diegene thuis spreekt. Deze vraag wordt gesteld om na te gaan of leerlingen die thuis een andere taal dan Nederlands

spreken vaker werkwoorden verzwakken, omdat zij door hun ouders niet ‘verbeterd’ worden (cf. §2.3). De verwachting is dat leerlingen uit 2 vwo, leerlingen die tto volgen en leerlingen die een andere thuistaal dan Nederlands hebben vaker werkwoorden verzwakken dan leerlingen uit 5 vwo, leerlingen die geen tto volgen en leerlingen die thuis alleen Nederlands spreken.

In beide jaarlagen hebben 46 leerlingen de vragenlijst ingevuld, wat neerkomt op een totaal van 92 leerlingen. Van de 46 leerlingen uit 5 vwo zijn er twee die de vragenlijst niet helemaal hebben afgemaakt. De antwoorden die zij wel hebben gegeven zijn gewoon meegenomen in de resultaten.

3.2.2 Werkwoordkeuze

Voordat de rest van de vragenlijst opgesteld kon worden, moest er een selectie gemaakt worden van de werkwoorden die ik wilde toetsen. De werkwoorden uit *Noodlot* die in het vooronderzoek naar voren kwamen als verzwakt en de werkwoorden die verzwakt hadden kunnen worden zijn het focale punt van dit onderzoek, en noem ik voor het gemak ‘reeds verzwakt’. Dit zijn *durven*, *jagen*, *kerven*, *schrikken*, *schuilen*, *verraden*, *waaien*, *wassen*³ en *willen*. Hoewel *schrikken* in het hedendaags Nederlands nog steeds sterk is, is er in het originele werk een poging tot verzwakken gedaan en zit er dus een verschil tussen het origineel en het hertaalde werk, net zoals bij *durven*, *kerven*, *waaien* en *wassen*. Om deze reden is ervoor gekozen dit woord bij deze categorie in te delen.

Omdat de categorie ‘reeds verzwakt’ uit negen werkwoorden bestaat, is ervoor gekozen om ook negen werkwoorden te kiezen in de categorie ‘vooralsnog sterk’. Deze werkwoorden zijn willekeurig gekozen. Wel is er gekeken of de werkwoorden enigszins aansluiten bij het taalgebruik van de deelnemende leerlingen, en of zij zouden begrijpen wat ze betekenen. Zo heb ik bijvoorbeeld *slijten* (*sleet*) en *stuiven* (*stoof*) uitgesloten van het onderzoek. Ook de werkwoorden waarvan alleen een voltooid deelwoord voorkwam in het boek heb ik niet meegenomen, omdat ik alleen de onvoltooid verleden tijd onderzoek. De gekozen sterke werkwoorden zijn *bewegen*, *dringen*, *schenken*, *sluipen*, *spijten*, *vallen*, *verwijten*, *werpen* en *zweren*.

De laatste categorie, ‘zwakke afleiders’, bestaat uit acht werkwoorden. Er is gekozen om ook zwakke werkwoorden in dit onderzoek te stoppen, zodat leerlingen geen patroon

³ *Wassen* wordt hierboven in de categorie ‘combivorm’ ingedeeld omdat het voltooid deelwoord (nog) niet verzwakt is, maar omdat dit onderzoek alleen de focus legt op de onvoltooid verleden tijd, wordt het hier als verzwakt werkwoord gezien. Dit geldt ook voor *verraden*.

ontdekken en erachter komen dat ze te maken hebben met alleen maar sterke werkwoorden. De zwakke werkwoorden worden verder buiten beschouwing gelaten en komen daarom niet specifiek uit *Noodlot*. Het gaat om *arriveren, belanden, bellen, draaien, huilen, prikken, rennen* en *staren*.

3.2.3 Zinkeuze

De vragenlijst bevat 21 zinnen waarbij de opdracht voor de leerlingen was om de verledentijdsvorm van het ontbrekende werkwoord in te vullen. De zinnen zijn opgesteld met behulp van ChatGPT. In het begin is overwogen om zinnen uit het boek te gebruiken, maar al snel bleek dat zelfs in de hertaling de zinnen daar te lang voor zijn. De enige zin in het boek waar de verleden tijd van *verraden* in voorkomt, luidt bijvoorbeeld als volgt:

Zij vond er, vrouw die ze was, iets aanbiddelijks in, dat die mooie en sterke jongen, met zijn brede borst en brede schouders, met zijn krachtige donderblonde kop op zijn stevige nek, die man, wiens lichtheid en beslistheid van gebaren, van iets te verzetten of aan te raken, een zeer geoefende lichaamskracht **verrieden**, dat diezelfde man zo zwak was in zijn wilsuitingen en onzeker in zijn handelingen. (Couperus 2023, 50, vet toegevoegd)

Omdat de vragenlijst niet te veel lestijd in beslag mocht nemen, heb ik er dus uiteindelijk voor gekozen om de leerlingen kortere zinnen voor te leggen. Het gaat immers hoofdzakelijk om de werkwoorden, en minder om de context waarin deze werkwoorden voorkomen in het boek. Deze zinnen zijn, zoals hierboven al vermeld, gemaakt door ChatGPT. De opdracht die ik aan de bot heb gegeven was telkens “Maak een zin met de verleden tijd van het werkwoord [x].”, waardoor ChatGPT ook zelf het werkwoord moest vervoegen. De namen heb ik er vervolgens zelf bij bedacht, omdat de bot alleen zinnen met ‘hij’ en ‘zij’ maakte, en ik dat te eentonig vond. Opmerkelijk is dat de bot *beweegde* schreef wanneer ik vroeg om een zin met de verleden tijd van het werkwoord *bewegen*. Dit zou kunnen betekenen dat in het bronmateriaal waar ChatGPT zijn kennis vandaan haalt, dit werkwoord al veel verzwakt wordt. Het zou dus goed kunnen dat leerlingen dit werkwoord ook verzwakken en dat het langzaamaan zijn plek in de standaardtaal vindt.

De antwoorden die zijn gegeven door de leerlingen zet ik in het volgende hoofdstuk af tegen de gebruikte vormen in de hertaling van *Noodlot*, om zo te kijken of de hertaling aansluit bij het taalgebruik van de doelgroep. De verwachting is dat de participanten meer werkwoorden verzwakken dan in de hertaling gebeurd is, en dat de hertaling dus niet volledig aansluit op het taalgebruik van de doelgroep.

4 Resultaten

In dit hoofdstuk zet ik de verzamelde resultaten uiteen. Eerst bespreek ik de resultaten van alle deelnemers bij elkaar, om vervolgens de verschillen tussen klas 2 en klas 5 te behandelen.

In Qualtrics, het programma dat is gebruikt om de data te verzamelen, is het niet mogelijk om varianten van antwoorden samen te nemen. Dit betekent dat antwoorden met dezelfde spelling maar met een extra spatie of hoofdletter worden gerekend als verschillend van elkaar. Omdat een verschil in hoofdletters en/of spaties voor dit onderzoek niet uitmaakt, heb ik deze varianten handmatig bij elkaar opgeteld. Een voorbeeld hiervan is *joeg* en *Joeg*. Ook spellingsvarianten waarbij een letter ontbrak of te veel was getypt, maar waarbij duidelijk was welke variant er bedoeld werd, heb ik samengenomen. Een voorbeeld hiervan is *verraade*, *veraaade*, *verrade*, *verraden*, *veradde*, *verradde*, *verrraade*, *veraaade*, *verade*, *verraadden* en *verrraade*, waar ik telkens heb aangenomen dat *verraade* bedoeld werd.

4.1 Reeds verzwakte werkwoorden

In deze paragraaf behandel ik elk van de negen werkwoorden uit de categorie *reeds verzwakt*. Ik begin met de zin die ik de leerlingen heb voorgelegd, en bespreek vervolgens de gegeven antwoorden aan de hand van de resultaten in een tabel. De opdracht die de leerlingen bij elke zin zagen was ‘Geef de **verleden tijd** van de infinitief die tussen haakjes staat’.

4.1.1 Durven

“Ze (durven) niet in het donker alleen naar buiten te gaan.”

Tabel 2. Resultaten voor *durven*

Werkwoordsvorm	Aantal
Zwak (durfde)	90 (98,9%)
Sterk (dorst)	0 (0,0%)
Overig (durft)	1 (1,1%)
Totaal	91 (100%)

De opgave met *durven* is door 91 leerlingen ingevuld, waarvan één persoon (1,1%) per ongeluk de tegenwoordige tijd heeft gebruikt. De overige 98,9% vervoegde dit werkwoord zwak, niemand gebruikte de sterke vorm *dorst*. De spelling van de zwakke vorm liep echter wel uiteen, mede doordat het niet duidelijk was of ‘ze’ in deze zin enkelvoud of meervoud aanduidde. Tien leerlingen vervoegden het werkwoord als *durfte(n)*, in plaats van *durfde(n)*. Andere spellingswijzen die zijn ingevuld waren *drufde* en *durvde*.

4.1.2 Jagen

“De kat (jagen) vroeger graag op muizen.”

Tabel 3. Resultaten voor *jagen*

Werkwoordsvorm	Aantal
Zwak (jaagde)	61 (67,8%)
Sterk (joeg)	28 (31,1%)
Overig (jaagt)	1 (1,1%)
Totaal	90 (100%)

Negentig leerlingen hebben bij *jagen* een antwoord gegeven, waarvan één persoon dit in de tegenwoordige tijd heeft gedaan. Verder vervoegde meer dan twee derde het werkwoord zwak en iets minder dan een derde schreef de sterke vorm op. Ook hier bestaat het percentage zwakke vervoegingen uit meerdere spellingsvarianten, namelijk: *jaagde*, *jaagte* en *jagde*. Onder de sterke vervoegingen is zowel *joeg* als *joegen* voorgekomen.

4.1.3 Kerven

“Mette (kerven) haar initialen in de bast van de boom.”

Tabel 4. Resultaten voor *Kerven*

Werkwoordsvorm	Aantal
Zwak (kerfde)	81 (90,0%)
Sterk (korf)	6 (6,7%)
Overig (kierf)	2 (2,2%)
Overig (karfde)	1 (1,1%)
Totaal	90 (100%)

Wederom negentig leerlingen hebben een antwoord ingevuld bij de zin met *kerven*. Drie van deze leerlingen (3,3%) vulden een (nog) niet bestaande werkwoordsvorm in, namelijk *kierfen* en *karfde*. Hoewel *kerven* een woord is dat hoort in klasse IIIa met het patroon /ε-ɔ-ɔ/ (zie Tabel 1), hebben de leerlingen die *kierf* hebben opgeschreven dit woord onbewust ingedeeld in klasse IIIb: /ε-i-ɔ/. Waarschijnlijk is dit gebeurd omdat de leerling de verleden tijd van dit werkwoord niet kende en het daarom vervoegde naar analogie van een rijmend werkwoord zoals *bederven*, *werven* of *sterven*. Waar *karfde* vandaan komt is mij echter onduidelijk. Een overgrote meerderheid vervoegde *kerven* zwak (90%), en zes leerlingen gebruikten de sterke vorm *korf* (6,7%). Zwakke spellingsvarianten die voorkwamen zijn *kerfde*, *kerfte*, *kervde*, *kerfden*, *kerfd*, *kervede* en *kervte*.

4.1.4 Schrikken

“Toen er plots een harde knal klonk, (schrikken) Quincy.”

Tabel 5. Resultaten voor *schrikken*

Werkwoordsvorm	Aantal
Zwak (schrikte)	3 (3,3%)
Sterk (schrok, geschrokken)	86 (95,6%)
Overig (schrokte)	1 (1,1%)
Totaal	90 (100%)

Van de negentig leerlingen die de verleden tijd van *schrikken* in hebben gevuld, heeft er één (1,1%) gebruik gemaakt van een (nog) niet bestaande vorm: *schrokte*. Dit is een soort combinatie van de sterke en zwakke vorm, die ik nog niet eerder ben tegengekomen in zowel spreek- als schrijftaal. Drie respondenten (3,3%) vulden de zwakke vorm *schrikte* in, en de rest (95,6%) hield het bij *schrok*. Het gebruik van het voltooid deelwoord is ook gerekend tot de categorie ‘sterk’. Sterke spellingsvarianten die samengenomen zijn bij deze opgave zijn *schrok*, *schok*, *schrokken* en *geschrokken*.

4.1.5 Schuilen

“Tijdens de zware regenbui (schuilen) we onder een afdakje.”

Tabel 6. Resultaten voor *schuilen*

Werkwoordsvorm	Aantal
Zwak (schuilden)	75 (82,4%)
Sterk (scholen)	15 (16,5%)
Overig (schulde/school)	1 (1,1%)
Totaal	45 (100%)

Onder de 91 antwoorden op de opgave met het werkwoord *schuilen* was er één antwoord (1,1%) van een leerling die zich ervan bewust was dat zowel de sterke als zwakke vorm zijn toegestaan, en niet kon kiezen. Diegene heeft *schulde/school* ingevuld. 82,4% vulde de zwakke vorm *schuilden* in en de overige 16,5% vulde de sterke vorm *scholen* in. Spellingsvarianten waren *schuilden*, *schulde*, *scholen*, *school* en *schuldde*.

4.1.6 Verraden

“Hij (verraden) zijn vriend door het geheim aan iedereen te vertellen, maar hij (zweren) dat het niet zo was.”

Tabel 7. Resultaten voor *verraden*

Werkwoordsvorm	Aantal
Zwak (verraadde)	89 (97,8%)
Sterk (verried)	1 (1,1%)
Overig (verraadt)	1 (1,1%)
Totaal	91 (100%)

De zin met *verraden* heeft 91 antwoorden gekregen, waarvan een in de tegenwoordige tijd. Een andere leerling gebruikte de sterke verledentijdsvorm *verried*, de overige 89 leerlingen (97,8%) vulden de zwakke vorm *verraadde* in. Zoals hierboven al vermeld, ben ik onder de zwakke vervoegingen veel spellingsvarianten tegengekomen, namelijk: *verraadde*, *verraade*, *veraadde*, *verrade*, *verraden*, *veradde*, *verradde*, *verrraade*, *veraade*, *verade*, *verraadden* en *verrraadde*.

4.1.7 Waaien

“Tijdens de storm (waaien) het zo hard dat de takken van de bomen (vallen).”

Tabel 8. Resultaten voor *waaien*

Werkwoordsvorm	Aantal
Zwak (waaide)	89 (97,8%)
Sterk (woei)	1 (1,1%)
Overig (woeide)	1 (1,1%)
Totaal	91 (100%)

Hoewel *waaien* altijd het woord is dat ik als voorbeeld gebruik wanneer ik het heb over werkwoorden die zowel sterk als zwak vervoegd kunnen worden, is er maar één leerling van de 91 (1,1%) die daadwerkelijk *woei* in heeft gevuld. Bijna alle leerlingen (97,8%) hebben gekozen voor *waaide* en de overige 1,1% vulde een (nog) niet bestaande vorm in: *woeide*. Dit is wederom een combinatie van de sterke en zwakke vorm, zoals eerder ook gezien bij *schrikken-schrokte*. Andere spellingsvarianten betroffen hier *waaiden*, *waaidde* en *waaidden*.

4.1.8 Wassen

“De kinderen (wassen) hun handen grondig na het buitenspelen.”

Tabel 9. Resultaten voor *wassen*

Werkwoordsvorm	Aantal
Zwak (wasten)	86 (95,6%)

Sterk (wiesen)	0 (0,0%)
Overig (wassen)	4 (4,4%)
Totaal	90 (100%)

De sterke verledentijdsvorm van *wassen* is al zo oud, dat ik hem zelf ook niet kende voor ik *Noodlot* las. Het is dan ook niet verbazingwekkend dat geen enkele leerling *wiesen* (of *wieschen*) heeft ingevuld als antwoord. Vier leerlingen (4,4%) hebben per ongeluk de tegenwoordige tijd ingevuld en 86 leerlingen (95,6%) vulden een spellingsvariant van de zwakke vorm *wasten* in, namelijk *wasten*, *waste*, *wasden*, *wasde*, *wassdem*, *wassden* of *wassten*.

4.1.9 Willen

“Anne (willen) heel graag naar de speeltuin gaan.”

Tabel 10. Resultaten voor *willen*

Werkwoordsvorm	Aantal
Zwak (wilde)	54 (60,0%)
Sterk (wou)	35 (38,9%)
Overig (wield)	1 (1,1%)
Totaal	90 (100%)

Zoals in §2.4 wordt benoemd, wordt zowel de sterke als zwakke vorm gebruikt in *Noodlot* op een vergelijkbare manier als in het echte leven. De sterke vorm *wou* wordt beschouwd als spreektaal, terwijl de zwakke vorm *wilde* schrijftaal is. 54 van de negentig leerlingen (60%) vulden *wilde* in, 35 leerlingen (38,9%) schreven *wou* op en één leerling koos voor de (nog) niet bestaande vorm *wield*. Waar dit vandaan komt, is mij onduidelijk. Opvallend genoeg kwamen bij deze opgave verder geen spellingsvarianten voor.

4.2 Vooralsnog sterke werkwoorden

In deze paragraaf behandel ik elk van de negen werkwoorden uit de categorie *vooralsnog sterk*. Ik begin wederom met de zin die ik de leerlingen heb voorgelegd, en bespreek vervolgens de gegeven antwoorden aan de hand van de resultaten in de bijbehorende tabel.

4.2.1 Bewegen

“Tijdens de yogales (bewegen) Steef soepel van de ene houding naar de andere.”

Tabel 11. Resultaten voor *bewegen*

Werkwoordsvorm	Aantal
Sterk (bewoog)	84 (93,3%)
Zwak (beweegde)	5 (5,6%)
Overig (beweegt)	1 (1,1%)
Totaal	90 (100%)

Van de negentig leerlingen die deze vraag hebben beantwoord, heeft het overgrote deel (93,3%) de sterke verleden tijd van het werkwoord ingevuld. Vijf leerlingen (5,6%) vulden *beweegde* in, net zoals ChatGPT dat deed. Eén leerling (1,1%) vulde de tegenwoordige tijd in. Spellingsvarianten waren *bewoog*, *bewogen*, *beweegde* en *beweegen*.

4.2.2 Dringen

“Toen de brandweer (arriveren), (dringen) de vlammen al door het dak.”

Tabel 12. Resultaten voor *dringen*

Werkwoordsvorm	Aantal
Sterk (drongen)	82 (90,1%)
Zwak (dringden)	6 (6,6%)
Overig (dwongen)	2 (2,2%)
Overig (dreng)	1 (1,1%)
Totaal	91 (100%)

91 leerlingen beantwoordden deze vraag, waarvan 82 dat sterk deden met *drongen* (90,1%). De zwakke vorm *dringden* werd zes keer ingevuld (6,6%). Drie leerlingen kwamen met (nog) niet bestaande varianten, namelijk *dwongen* en *dreng*. *Dwongen* is uiteraard de verleden tijd van *dwingen*, maar waar *dreng* vandaan komt is minder logisch te verklaren. *Dreng* volgt geen patroon van een van de zeven klassen die staan omschreven in Tabel 1: sterke werkwoorden met /ɪ/ uit klasse IIIa veranderen in de verleden tijd naar /ɔ/ (zoals *dringen-drong*) en de werkwoorden uit klasse V veranderen van /ɪ/ naar /ɑ/ (zoals *liggen-lag*). De verandering van /ɪ/ naar /ɛ/ bestaat niet, dus *dreng* is in ieder geval niet gevormd naar analogie van een ander sterk werkwoord. Hoe deze leerling wel tot deze vorm is gekomen, is dus onduidelijk. Naast deze vormen vulde een aantal leerlingen ook het enkelvoud in: *drong* en *dringde*.

4.2.3 Schenken

“Tijdens het feest (schenken) de obers volop champagne in bij de gasten.”

Tabel 13. Resultaten voor *schenken*

Werkwoordsvorm	Aantal
Sterk (schonken, geschonken)	84 (92,3%)
Zwak (schenkten)	6 (6,6%)
Overig (schokten)	1 (1,1%)
Totaal	91 (100%)

84 van de 91 leerlingen die deze vraag hebben ingevuld, vulden de sterke vorm *schonken* in (92,3%). Zes leerlingen verzwakten dit werkwoord (6,6%) en één leerling vulde de (nog) niet bestaande vorm *schokten* in (1,1%). Net als bij *schrokte* en *woeide*, is hier sprake van een combinatie van de sterke en zwakke vorm, maar er mist wel een letter. Het zou ‘logischer’ geweest zijn als de leerling *schonkten* had ingevuld. Andere spellingswijzen waren *schonk*, *schenkten*, *schenkde* en *schenkte*. Hier is wederom het gebruik van het voltooid deelwoord gerekend tot de categorie ‘sterk’.

4.2.4 Sluipen

“Hij (sluipen) dan stilletjes door de tuin.”

Tabel 14. Resultaten voor *sluipen*

Werkwoordsvorm	Aantal
Sterk (sloop)	67 (74,4%)
Zwak (sluipte)	19 (21,1%)
Overig (sluipt)	3 (3,3%)
Overig (sliep)	1 (1,1%)
Totaal	90 (100%)

Meer dan een vijfde van de leerlingen verzwakte dit werkwoord naar *sluipte* (21,1%) en ongeveer driekwart vulde de sterke vorm *sloop* (of ‘*sloopen*’) in. Drie leerlingen gebruikten de tegenwoordige tijd (3,3%) en één leerling (1,1%) vulde een (nog) niet bestaande vorm bij dit werkwoord in: *sliep*, wat uiteraard de verleden tijd van het sterke werkwoord *slapen* is.

4.2.5 Spijten

“Ze zei dat het haar (spijten) en (huilen) tranen met tuiten.”

Tabel 15. Resultaten voor *spijten*

Werkwoordsvorm	Aantal
Sterk (speet)	49 (53,8%)
Zwak (spijtte)	36 (39,6%)

Overig (spijt)	6 (6,6%)
Totaal	91 (100%)

Iets meer dan de helft van de 91 leerlingen (53,8%) vulde de sterke vorm *speet* in bij deze zin. 36 leerlingen (39,6%) kozen voor het zwakke *spijtte* en zes leerlingen (6,6%) vulden de tegenwoordige tijd in. De spellingsvarianten waren hier *spijte*, *speeten*, *spijten* en *spijtten*.

4.2.6 Vallen

“Tijdens de storm (waaien) het zo hard dat de takken van de bomen (vallen).”

Tabel 16. Resultaten voor *vallen*

Werkwoordsvorm	Aantal
Sterk (vielen)	88 (96,7%)
Zwak (valden)	3 (3,3%)
Overig	0 (0,0%)
Totaal	91 (100%)

Bijna alle 91 leerlingen waren het met elkaar eens dat dit werkwoord nog steeds sterk is: 96,7% vulde de sterke verledentijdsvorm *vielen* in. De drie overige leerlingen (3,3%) vulden de zwakke vorm *valden* in. Ook hier liep de spelling uiteen. Naast *vielen* en *valden* schreven sommige leerlingen ook *viel*, *viellen*, *valde* of *vallden* op.

4.2.7 Verwijten

“Henry (verwijten) Marloes dat ze te laat thuis was gekomen.”

Tabel 17. Resultaten voor *verwijten*

Werkwoordsvorm	Aantal
Sterk (verweet)	43 (47,8%)
Zwak (verwijtte)	43 (47,8%)
Overig (verwijt/verwijd)	4 (4,4%)
Totaal	90 (100%)

Van de negentig leerlingen hebben vier de tegenwoordige tijd ingevuld (4,4%). Onder de overige 86 leerlingen bestaat er een gelijke verdeling: 43 kozen voor de sterke vorm *verweet* (47,3%) en 43 kozen voor de zwakke vorm *verwijtte* (47,3%). Spellingsvormen die voorkwamen waren *verweet*, *verwijtte*, *verwijdde*, *verwijte*, *verwijten*, *verwijde*, *verwijdt*, *verweten*, *verwijd*, en *verwijt*.

4.2.8 Werpen

“Zara (werpen) de bal over het hek naar haar vriend aan de andere kant.”

Tabel 18. Resultaten voor *werpen*

Werkwoordsvorm	Aantal
Sterk (wierp)	46 (50,0%)
Zwak (werpte)	8 (8,7%)
Overig (worp)	37 (40,2%)
Overig (werpt)	1 (1,1%)
Totaal	92 (100%)

Van de 92 leerlingen die deze vraag hebben ingevuld, schrijft precies de helft *wierp*, zoals het oorspronkelijk hoort. 40,2% ziet dit werkwoord ook als sterk, maar maakt er *worp* van. Acht leerlingen (8,7%) vervoegden het werkwoord zwak en één leerling (1,1%) vulde de tegenwoordige tijd in. Naast *wierp*, *worp* en *werpte* vulden sommige leerlingen *werpde* of *worpen* in.

Bij dit werkwoord lijkt er iets aparts aan de hand te zijn. Een aanzienlijk deel van de leerlingen heeft namelijk dezelfde (nog) niet bestaande vorm ingevuld. Dit komt waarschijnlijk door het voltooid deelwoord *geworpen*, of door het zelfstandig naamwoord *worp*. In §2.3 zagen we al dat werkwoorden soms deels verzwakken door de afwezigheid van een klinkeruitwisseling in het voltooid deelwoord (Van Haeringen 1940, 245), maar dat is hier niet aan de hand, omdat er in het voltooid deelwoord wel sprake is van een klinkeruitwisseling ten opzichte van het infinitief. Bij dit werkwoord zien we geen verzwakking, maar een soort verschuiving van klasse (De Smet 2021, 35). Klasse IIIb (/ε-i-ɔ/), waar *werpen-wierp* eigenlijk bij hoort, heeft te maken met drie verschillende klinkers en klasse IIIa (/ε-ɔ-ɔ/), waar *werpen-worp* bij zou passen, heeft er maar twee. De leerlingen die *worp* hebben ingevuld, hebben dit werkwoord dus (onbewust) ingedeeld in klasse IIIa in plaats van in klasse IIIb.

4.2.9 Zweren

“Hij (verraden) zijn vriend door het geheim aan iedereen te vertellen, maar hij (zweren) dat het niet zo was.”

Tabel 19. Resultaten voor *zweren*

Werkwoordsvorm	Aantal
Sterk (zwoer)	1 (1,1%)

Zwak (zweerde)	57 (62,6%)
Overig (zwoor)	32 (35,2%)
Overig (zwierf)	1 (1,1%)
Totaal	91 (100%)

Van de 91 leerlingen die deze vraag hebben ingevuld, is er maar één die de sterke vorm *zwoer* invulde. Meer dan de helft verzwakte het woord naar *zweerde* (62,6%) en meer dan een derde koos voor de andere sterke vorm *zwoor* (35,2%). Eén leerling kwam met nóg een andere vorm, namelijk *zwierf*, wat de verleden tijd van *zwerven* is. Andere spellingswijzen waren *zweerdde*, *zwerde* en *zwor*.

Zweren is, net zoals *scheren* en *scheppen*, een apart soort werkwoord waarbij verschillende vervoegingen (sterk/zwak) verschillende betekenissen kunnen hebben. Uit de context van deze zin kan opgemaakt worden dat hier de betekenis “onder ede beloven of bevestigen” bedoeld wordt, en niet “etter afscheiden” (Van Dale, z.d.). Eerstgenoemde betekenis heeft als verledentijdsvorm *zwoer*, laatstgenoemde betekenis heeft als verledentijdsvorm *zwoor* of *zweerde*. Hoewel de taaladvieswebsite van de Taalunie aangeeft dat *zweerde* inderdaad veel gebruikt wordt in plaats van *zwoer*, rekenen zowel de ANS en de Van Dale het nog niet goed (Taalunie z.d.-b; ANS 2019; Van Dale z.d.). Opvallend is dus dat van de 91 leerlingen er maar één *zwoer* heeft ingevuld. Opvallend aan *zweren* is ook dat dit werkwoord niet binnen de zeven klassen valt. Er is geen enkel ander werkwoord in de Nederlandse taal met het patroon /e-u-o/, wat ook niet helpend is voor de overlevingskans van deze aparte vorm (ANS 2019). Of het gebruik van *zwoor* in plaats van *zwoer* door het voltooid deelwoord komt (zoals bij *werpen* waarschijnlijk het geval is) of door het betekenisverschil is lastig te zeggen.

4.3 Verschillen tussen 2 vwo en 5 vwo

De helft van de deelnemers uit dit onderzoek zit in 2 vwo en de andere helft in 5 vwo. Om te onderzoeken of er nog een verschil zit in de antwoorden van deze twee groepen, leg ik hun resultaten naast elkaar in deze paragraaf. Niet elk werkwoord zal hier aan bod komen, omdat er niet overal grote verschillen zijn aan te wijzen. De tabellen met de resultaten, inclusief de uitkomst van de chikwadraattoets voor alle werkwoorden zijn te vinden in Bijlage 2. Bij de resultaten voor *wassen* en *durven* was er geen sprake van een verschil tussen de twee groepen en dus is daar geen uitkomst van de chikwadraattoets bijgevoegd.

4.3.1 Reeds verzwakt

Bij de reeds verzwakte werkwoorden zijn twee werkwoorden aan te wijzen waarbij grote verschillen lijken te bestaan, namelijk *jagen* en *schuilen*. Hieronder volgt een uitwerking van de resultaten. In de tabellen is de categorie ‘overig’ niet meegenomen, die wel in tabel 2 tot en met tabel 19 is weergegeven, omwille van de chikwadraattoets die met twee variabelen werkt.

Tabel 20. De resultaten voor *jagen* opgesplitst in 2 vwo en 5 vwo

Werkwoordsvorm	2 vwo	5 vwo	Rij totaal
Zwak (jaagde)	38	23	61
Sterk (joeg)	7	21	28
Kolom totaal	45	44	90

In 5 vwo is het een krappe meerderheid die bij *jagen* voor het zwakke *jaagde* gaat (52,3%), waar dat bij 2 vwo een ruime meerderheid is (82,6%). Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (jaagde)' en 'Sterk (joeg)' afhankelijk is van de corpora 2 vwo en 5 vwo. De chikwadratwaarde ($X^2=8.47$, $df=1$, $p=0.004$) wijst erop dat het verschil in distributie significant is en dat het verschil in distributie niet louter een toevalligheid is.

Tabel 21. De resultaten voor *schuilen* opgesplitst in 2 vwo en 5 vwo

Werkwoordsvorm	2 vwo	5 vwo	Rij totaal
Zwak (schuilden)	42	33	75
Sterk (scholen)	4	11	15
Kolom totaal	46	44	90

In 2 vwo kozen bijna alle leerlingen (91,3%) voor de zwakke vorm van *schuilen*, *schuilde*. In 5 vwo koos een kwart van de leerlingen (24,4%) nog voor de sterke vorm *school*. Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (schuilden)' en 'Sterk (scholen)' afhankelijk is van de corpora 2 vwo en 5 vwo. De chikwadratwaarde ($X^2=3.21$, $df=1$, $p=0.073$) wijst erop dat het verschil in distributie niet significant is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

4.3.2 Vooralsnog sterk

Bij de werkwoorden die vooralsnog sterk zijn, zijn ook twee werkwoorden aan te wijzen waarbij grote verschillen lijken te bestaan, namelijk *werpen* en *zweren*. Hieronder volgt wederom een uitwerking van de resultaten.

Tabel 22. De resultaten voor *werpen* opgesplitst in 2 vwo en 5 vwo

Werkwoordsvorm	2 vwo	5 vwo	Rijtotaal
Sterk (wierp)	17	29	46
Sterk (worp)	22	15	37
Zwak (werpte)	6	2	8
Kolomtotaal	45	46	91

In 2 vwo vulden meer leerlingen *worp* in dan *wierp* (respectievelijk 47,8% en 37%), in 5 vwo was dit andersom: 63% vulde *wierp* in en 32,6% ging voor *worp*. In beide jaarlagen verzwakten weinig leerlingen dit werkwoord naar *werpte*. In 2 vwo was dit 13,0% (één leerling vulde de tegenwoordige tijd in) en in 5 vwo maar 4,4%. Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (werpte)' en 'Sterk (wierp, worp)' afhankelijk is van de corpora 2 vwo en 5 vwo. De chikwadraatwaarde ($X^2=1.31$, $df=1$, $p=0.253$) wijst erop dat het verschil in distributie niet significant is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 23. De resultaten voor *zweren* opgesplitst in 2 vwo en 5 vwo

Werkwoordsvorm	2 vwo	5 vwo	Rijtotaal
Sterk (zwoer)	1	0	1
Sterk (zwoor)	12	20	32
Sterk (zwierf)	1	0	1
Zwak (zweerde)	32	25	57
Kolomtotaal	46	45	91

In 5 vwo zat niemand die de correcte verleden tijd van *zweren* (*zwoer*) invulde. Meer dan de helft (55,6%) vulde de zwakke vorm *zweerde* in en de rest vulde de alternatieve sterke vorm *zwoor* in (44,4%). In 2 vwo kozen meer leerlingen voor de zwakke vorm (69,6%), maar zat ook één leerling die de correcte sterke vorm opschreef (2,2%). 26,1% koos hier voor de sterke vorm *zwoor*. Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (zweerde)' en 'Sterk (zwoer, zwoor, zwierf)' afhankelijk is van de corpora 2 vwo en 5 vwo. De chikwadraatwaarde ($X^2=1.91$, $df=1$, $p=0.167$) wijst erop dat het verschil in distributie niet significant is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Naast *jagen* is er geen enkel werkwoord waarbij een significant verband is gevonden tussen de jaarlaag en het gebruik van de sterke of zwakke vorm. De verschillen tussen de klassen bij *schuilen*, *werpen* en *zweren* zeggen dus niks.

4.4 Vergelijking met hertaling

Nu alle resultaten besproken zijn, kan er gekeken worden naar wat dit betekent in de context van dit onderzoek. De hoofdvraag luidt *In hoeverre sluit de vervoeging van sterke werkwoorden in de hertaling van Noodlot van Louis Couperus aan op het taalgebruik van de doelgroep?*. Hieronder is in een overzicht weergegeven hoe het werkwoord vervoegd is in het origineel, in de hertaling en wat het meest gegeven antwoord onder alle leerlingen is. Voor het gemak is overal de eerste persoon gebruikt, ook wanneer dit in het boek of in het onderzoek eigenlijk niet zo was. Waar een verschil is te zien tussen het origineel en de hertaling, is het werkwoord uit het origineel onderstreept. Waar een verschil is te zien tussen de hertaling en de voorkeur van de leerlingen, is het antwoord van de leerlingen vetgedrukt.

Tabel 24. De vaakst ingevulde antwoorden van de leerlingen afgezet tegen de gebruikte vormen in de hertaling en het origineel van *Noodlot*

<i>Infinitief</i>	<i>Origineel</i>	<i>Hertaling</i>	<i>Vaakst ingevulde antwoord onder alle leerlingen</i>
<i>Durven</i>	<u>Dorst</u>	Durfde	Durfde
<i>Jagen</i>	Joeg	Joeg	Jaagde
<i>Kerven</i>	<u>Korf</u>	Kerfde	Kerfde
<i>Schrikken</i>	<u>Schrikte</u>	Schrok	Schrok
<i>Schuilen</i>	School	School	Schulde
<i>Verraden</i>	Verried	Verried	Verraadde
<i>Waaien</i>	<u>Woei</u>	Waaide	Waaide
<i>Wassen</i>	<u>Wiesch</u>	Waste	Waste
<i>Willen</i>	Wilde/wou	Wilde/wou	Wilde
<i>Bewegen</i>	Bewoog	Bewoog	Bewoog
<i>Dringen</i>	Drong	Drong	Drong
<i>Schenken</i>	Schonk	Schonk	Schonk
<i>Sluipen</i>	Sloop	Sloop	Sloop
<i>Spijten</i>	Speet	Speet	Speet
<i>Vallen</i>	Viel	Viel	Viel
<i>Verwijten</i>	Verweet	Verweet	Verweet
<i>Werpen</i>	Wierp	Wierp	Wierp
<i>Zweren</i>	Zwoer	Zwoer	Zweerde

In Tabel 24 is te zien dat er vier werkwoorden zijn waarbij het vaakst ingevulde antwoord een verzwakking betreft ten opzichte van de hertaling (en het origineel): *jagen*, *schuilen*, *verraden*

en *zweren*. De werkwoorden die in de hertaling aangepast zijn (*durven, kerven, schrikken, waaien* en *wassen*) sluiten aan bij de vormen die de leerlingen het vaakst hebben ingevuld.

In de volgende tabel is een uitsplitsing te zien van de vaakst ingevulde antwoorden in de verschillende subgroepen. De groepen ‘5 vwo’ en ‘Nederlands als thuistaal’ zijn niet meegenomen in deze tabel, omdat de resultaten van deze groepen precies overeenkwamen met het totaal. Om diezelfde reden zijn de werkwoorden uit de categorie ‘reeds verzwakt’ niet meegenomen. Wanneer twee vormen in één cel staan weergegeven, betekent dit dat precies evenveel leerlingen voor beide opties hebben gekozen.

Tabel 25. De vaakst ingevulde antwoorden van de leerlingen uitgesplitst in de verschillende subgroepen

<i>Infinitief</i>	<i>Totaal</i>	<i>2 vwo</i>	<i>Wel tto</i>	<i>Geen tto</i>	<i>Ooit tto</i>	<i>Andere thuistaal</i>
<i>Bewegen</i>	Bewoog	Bewoog	Bewoog	Bewoog	Bewoog	Bewoog
<i>Dringen</i>	Drong	Drong	Drong	Drong	Drong	Drong
<i>Schenken</i>	Schonk	Schonk	Schonk	Schonk	Schonk	Schonk
<i>Sluipen</i>	Sloop	Sloop	Sloop	Sloop	Sloop	Sloop
<i>Spijten</i>	Speet	Speet	Speet	Speet	Speet/ spijtte	Spijtte
<i>Vallen</i>	Viel	Viel	Viel	Viel	Viel	Viel
<i>Verwijten</i>	Verweet	Verweet/ verwijtte	Verwijtte	Verweet	Verwijtte	Verwijtte
<i>Werpen</i>	Wierp	Worp	Wierp	Wierp	Wierp	Worp
<i>Zweren</i>	Zweerde	Zweerde	Zweerde	Zweerde/ zwoor	Zweerde	Zweerde

De groepen ‘5 vwo’ en ‘Nederlands als thuistaal’ hadden dezelfde resultaten als het geheel, maar in Tabel 25 is te zien dat de groepen ‘2 vwo’ en ‘andere thuistaal’, evenals alle drie de splitsingen in wel, geen of ooit tto wel afwijken. De afwijkingen zijn te zien bij de werkwoorden *spijten*, *verwijten*, *werpen* en *zweren*. Van de leerlingen uit 2 vwo bleken er evenveel *verweet* als *verwijtte* geantwoord te hebben. Leerlingen die tto volgen, geven de voorkeur aan *verwijtte*, net als leerlingen die ooit tto gedaan hebben en de leerlingen die thuis geen of weinig Nederlands spreken. In 2 vwo en onder de leerlingen met een andere thuistaal bestaat ook een voorkeur voor de ‘nieuwe’ sterke vorm *worp* boven *wierp*. De groep leerlingen die ooit tto volgde naar nu niet meer was gelijk verdeeld over *speet* en *spijtte*, waar de leerlingen met een andere thuistaal meer kozen voor alleen de zwakke vorm *spijtte*. Tot slot is te zien dat leerlingen die geen tto volgen over het algemeen weinig verzwakten. Zo is zelfs te zien dat bij *zweren* een even grote groep leerlingen het zwakke *zweerde* invulde als het (weliswaar

incorrecte) sterke *zwoor*, terwijl bij alle andere subgroepen *zweerde* het vaakst voorbijkwam als antwoord.

5 Discussie

Voordat ik overga tot de conclusie volgt hier een discussie over de uitvoering van het onderzoek. De discussie is opgedeeld in twee delen: overige resultaten en verbeterpunten.

5.1 Overige resultaten

De hierboven genoemde resultaten omvatten niet alles wat onderzocht is in dit onderzoek. In de vragenlijst werd leerlingen namelijk niet alleen gevraagd in welke klas zij zitten, maar ook of zij tweetalig onderwijs volgen (of ooit hebben gevolgd) en welke talen zij thuis spreken. Het uitgangspunt was dat leerlingen die geen tweetalig onderwijs volgen en leerlingen die thuis Nederlands spreken zich meer zouden houden aan de originele (sterke) spellingswijzen. Leerlingen die wel tweetalig onderwijs volgen en leerlingen die thuis een andere taal spreken, zouden sneller geneigd zijn om werkwoorden te verzwakken. Deze hypothese berust op het feit dat sterke werkwoorden aangeleerd worden (cf. §2.3). Of iemand beschikt over de juiste kennis, heeft dus te maken met de hoeveelheid Nederlands die iemand hoort, spreekt, leest en schrijft.

Van de in totaal 92 leerlingen gaven 46 aan op dit moment tto te volgen, 35 volgen geen tto en elf leerlingen hebben in het verleden tto gevolgd, maar doen dit op dit moment niet meer. De leerlingen die van tto zijn afgestapt, zitten allen in 5 vwo. Hiernaast hebben vijftien leerlingen ingevuld dat zij thuis regelmatig (of altijd) een andere taal dan het Nederlands spreken. De talen die deze leerlingen spreken variëren: Arabisch, Birmaans, Chinees, Engels, Fries, Grieks, Igbo, Papiaments, Pools, Slowaaks en Spaans zijn genoemd, soms zelfs meerdere tegelijk. Een leerling geeft bijvoorbeeld aan thuis Engels, Nederlands, Papiaments én Spaans te spreken.

Deze twee variabelen zijn wel onderzocht, maar uit de resultaten is gebleken dat er bij geen enkel werkwoord significante verschillen aan te wijzen zijn. De resultaten zijn terug te vinden in Bijlage 3 voor tto en in Bijlage 4 voor de thuistaal. Bij tto is ervoor gekozen om de leerlingen die ooit tto gevolgd hebben, maar dat op het moment niet meer doen niet mee te nemen in deze vergelijking. Voor de chikwadraattoets zijn namelijk twee groepen nodig in plaats van drie. Het is bij deze groep lastig te bepalen of zij meer tot de groep leerlingen behoren die op dit moment wel tto volgen of meer tot de groep leerlingen die geen tto volgen. Voor beide kanten bestaan

argumenten: de leerlingen die voorheen tto hebben gevolgd en nu niet meer, zitten allemaal in de vijfde klas en zijn bijna allemaal in de overgang van klas drie naar klas vier van het tto afgestapt. Dit betekent dat zij drie jaar lang ruim de helft van het onderwijs hebben gevolgd in het Engels en nu pas iets meer dan een jaar alleen nog maar les krijgen in het Nederlands. Het zou dus goed kunnen dat zij nog steeds veel denken in het Engels en/of Engels spreken met hun vrienden die wel nog tto volgen. Aan de andere kant zijn de leerlingen die van het tto zijn afgestapt nu dus significant minder omringd door de Engelse taal. In elke les (behalve bij de moderne vreemde talen uiteraard) horen, spreken, lezen en schrijven zij nu Nederlands.

Dat de resultaten niet significant waren in dit onderzoek, betekent echter niet dat dit geen interessant punt zou kunnen zijn voor verder onderzoek. De onderzoeksmethode en de beperkte tijd om dit onderzoek uit te voeren leenden zich wellicht niet helemaal voor dit specifieke doeleinde. Bij volgend onderzoek zou bijvoorbeeld gebruik gemaakt kunnen worden van een groter corpus, of zouden de variabelen tto en thuistaal ook nog met elkaar vergeleken kunnen worden. Verdere verbeterpunten bespreek in de volgende paragraaf.

5.2 Verbeterpunten

Om het onderzoek realistisch en uitvoerbaar te houden, zijn er bepaalde keuzes gemaakt, maar deze keuzes kunnen uiteraard een effect hebben op het soort resultaten dat is vergaard. Zo is er bijvoorbeeld gekozen om één werk van één auteur en hertaler centraal te stellen in dit onderzoek, in plaats van meerdere werken van meerdere auteurs en/of hertalers. Omdat er in dit onderzoek maar een beperkt aantal werkwoorden uit het originele werk is uitgekozen, zou het analyseren van meerdere werken wel een grotere keuze opleveren, maar meer dan dat eigenlijk niet. Het volgende punt is dan gelijk dat ik in plaats van een select aantal werkwoorden alle sterke werkwoorden uit *Noodlot* had kunnen voorleggen aan de participanten. Echter, er is een simpele reden dat ik dat niet heb gedaan en dat is de beperkte tijd die er was om dit onderzoek uit te voeren. Om diezelfde reden heb ik ervoor gekozen om de vragenlijst maar aan vier klassen voor te leggen in plaats van aan meer.

In §2.5 en §3.1 heb ik besproken wat ik heb geleerd van het onderzoek dat ik met leerlingen in 3 havo uitvoerde, en hoe ik ervoor zou zorgen dat ik de verbeterpunten van toen zou toepassen op het huidige onderzoek. Dat is grotendeels gelukt. Door het stellen van korte vragen heeft bijna elke participant de gehele vragenlijst ingevuld en door het geven van zo min mogelijk context heeft de leerling zo goed als geen *bias* kunnen vormen. Een tekortkoming van dit onderzoek is dat er alleen onderzocht is welke werkwoordsvormen leerlingen uit zichzelf

produceren, en niet of zij de vormen die daadwerkelijk gebruikt zijn in de hertaling goed- of afkeuren. Dit had gecombineerd kunnen worden door na de 21 zinnen de leerlingen de ‘correcte’ vormen voor te leggen en ze alsnog om hun mening te vragen, maar aangezien dat bij het vorige onderzoek juist niet goed ging, betwijfel ik of dit haalbaar was geweest in deze setting.

Bij de keuze van welke werkwoorden er gebruikt zouden worden in het onderzoek, had meer zorgvuldigheid te pas kunnen komen, aangezien de keuze nu redelijk willekeurig was. Achteraf gezien zou het interessant geweest kunnen zijn om bijvoorbeeld alleen te kijken naar de minst frequente werkwoorden uit de lijst, of om het voltooid deelwoord erbij te betrekken. Het voltooid deelwoord kan namelijk als een katalysator fungeren voor het verzwakken van de onvoltooid verleden tijd wanneer het klankpatroon van origine X – Y – X luidt.

Een fout die gemaakt is in het onderzoek, is het foutief gebruik van het werkwoord *jagen*. In de roman heeft dit woord namelijk de betekenis van ‘wegjagen’, terwijl ik het in het onderzoek in de context van ‘op iets/iemand jagen’ heb gebruikt. In *Noodlot* wordt het werkwoord als volgt gebruikt: “‘Papa joeg William weg.’” (Couperus 2023, 125). In het onderzoek komt de volgende zin voor: “De kat (jagen) vroeger graag op muizen.”. Gezien *wegjagen* in de onvoltooid verleden tijd officieel alleen nog sterk is en *jagen* ook verzwakt mag worden, is dit onderdeel van de resultaten dus niet helemaal toepasbaar op *Noodlot* en de hertaling. Echter, er kan beargumenteerd worden dat dit betekenisverschil niet uitmaakt voor de leerlingen en zij ook *jaagde weg* ingevuld zouden hebben. In §4.2.9 is namelijk te zien dat leerlingen in de zin “(...) hij (zweren) dat het niet zo was” *zwoor* en *zweerde* invulden in plaats van *zwoer*, terwijl de specifieke context van de zin om de laatstgenoemde vorm vraagt. Daarnaast bleek uit het 3-havo-onderzoek al dat leerlingen *scheerde* in de zin “hij scheerde zijn baard” niet vonden misstaan (zie appendix), terwijl het met deze betekenis *schoor* zou moeten zijn. Of deze fout dus echt een effect heeft gehad op de onderzoeksresultaten valt nog te betwisten.

6 Conclusie

De hoofdvraag van dit onderzoek luidde “*In hoeverre sluit de vervoeging van sterke werkwoorden in de hertaling van Noodlot van Louis Couperus aan op het taalgebruik van de doelgroep?*”.

Zoals verwacht, verzwakten de meeste leerlingen *jagen*, *schuilen* en *verraden*. Deze verzwakkingen worden namelijk al geaccepteerd in het Standaardnederlands volgens de Taalunie (z.d.-a). Echter, zoals in de discussie hierboven benoemd, *jagen* is in dit opzicht geen goed voorbeeld, omdat de verkeerde zinscontext gebruikt is in het onderzoek ten opzichte van *Noodlot*. Van *schuilen* en *verraden* kan in ieder geval wel gezegd worden dat het niet misstaan zou hebben als Margriet van der Meer de zwakke vormen had gebruikt, zoals ze ook heeft gedaan bij *durven*, *kerven*, *waaien* en *wassen*. Wanneer de vervoegingen van de werkwoorden uit de categorie ‘vooralsnog sterk’ van alle leerlingen samengenomen worden, zien we dat er maar één werkwoord door de meerderheid verzwakt wordt: *zweren*. Ook dit is niet heel erg verrassend, als je bedenkt dat *zweren* in de betekenis ‘etter afscheiden’ al in de verzwakte vorm (*zweerde*) geaccepteerd wordt. Als we inzoomen op de sterke antwoorden die gegeven zijn bij *zweren*, is te zien dat maar één van de 34 leerlingen het correcte *zwoer* invulde. De overige leerlingen die het werkwoord niet verzwakten, vulden *zwoor* in (en één *zwierf*), dat bij een andere betekenis van het werkwoord hoort. Over het algemeen lijkt het alsof de hertaling verder redelijk aansluit op het taalgebruik van de jongeren, totdat de jongeren uiteen worden gesplitst op jaarlaag, wel/geen tto en de taal die zij thuis spreken. In die subgroepen is namelijk meer verzwakking te zien (zie daarvoor Tabel 25). Er kan beargumenteerd worden dat de subgroepen die geen afwijkingen vertoonden van het totaal (de leerlingen uit 5 vwo en de leerlingen met Nederlands als thuistaal) behoren tot de beoogde doelgroep van de hertaling van Margriet van der Meer. Dit zou betekenen dat de afwijkingen bij de overige subgroepen zoals te zien in Tabel 25 genegeerd kunnen worden bij het beantwoorden van de hoofdvraag. Van der Meer heeft haar hertaling namelijk hoogstwaarschijnlijk geschreven zodat mensen het werk van Couperus weer gaan lezen, met name leerlingen uit de bovenbouw van de middelbare school (vgl. Van Dijk 2019). Ook zijn de leerlingen die thuis geen of weinig Nederlands spreken waarschijnlijk, net als in deze testgroep, landelijk in de minderheid. Er kan dus gesteld worden dat de gemiddelde persoon waarvoor dit werk hertaald is, behoort tot de groep ‘leerlingen uit 5 vwo met Nederlands als thuistaal’.

Uit deze resultaten kan geconcludeerd worden dat de leerlingen die deelgenomen hebben aan dit onderzoek niet meer werkwoorden verzwakten dan van te voren verwacht werd van ze. De werkwoorden die door de meeste leerlingen verzwakt werden, komen in zekere mate al voor in de standaardtaal, al is het soms niet bij dezelfde betekenis van het woord.

Om tot slot een definitief antwoord te geven op de onderzoeksvraag: de vervoeging van sterke werkwoorden in de hertaling van *Noodlot* van Louis Couperus sluit redelijk aan op het

taalgebruik van de doelgroep. In dit onderzoek zijn achttien werkwoorden getoetst: *durven jagen, kerven, schrikken, schuilen, verraden, waaien, wassen, willen, bewegen, dringen, schenken, sluipen, spijten, vallen, verwijten, werpen* en *zweren*. Van deze achttien zijn er vier werkwoorden (*jagen, schuilen, verraden* en *zweren*) waarbij de hertaling niet overeenkomt met het antwoord dat door de meeste leerlingen gegeven is. In het geval van *schuilen* en *verraden* valt de verzwakking in de lijn der verwachting, omdat dit geaccepteerde vormen zijn. Bij *zweren* is de zwakke verleden tijd weliswaar wel geaccepteerd wanneer er ‘etter afscheiden’ bedoeld wordt, maar (nog) niet bij de betekenis ‘een eed afleggen’. Zoals hierboven al is aangekaart, is er reden om *jagen* buiten beschouwing te laten, omdat het woord in de verkeerde context is gebruikt in de vragenlijst ten opzichte van de roman. Echter, ik kies ervoor om dit niet te doen, omdat resultaten bij andere werkwoorden met meerdere betekenissen met verschillende vervoegingen hebben aangetoond dat leerlingen dit onderscheid niet maken. In het huidige onderzoek is dat gebleken bij *zweren*, in eerder onderzoek is dit gebleken bij *scheren* (zie appendix).

De hertaling van Margriet van der Meer sluit dus niet geheel aan op het taalgebruik van de doelgroep, maar hoe erg is dit? Uiteraard is het doel van een hertaling niet om een werk om te schrijven in een taal die volledig aansluit bij de hedendaagse lezer, eerder een taal die herkenbaar genoeg is om het verhaal te begrijpen. De hertaler staat altijd voor een keuze: de historische essentie behouden van de tekst, of deze moderner maken. Aan de ene kant worden sommige woorden (of werkwoordsvormen) die voor een deel van de bevolking archaïsch beginnen te klinken behouden, om het werk niet té modern te maken. Aan de andere kant worden woorden die helemaal niet meer in de taal voorkomen ‘vertaald’ naar het moderne Nederlands, om de tekst begrijpelijk te maken. In deze scriptie heb ik niet onderzocht of leerlingen de hertaalde zinnen begrepen, maar of zij bepaalde werkwoordsvormen hetzelfde zouden schrijven als in de hertaling, en dus of het herkenbaar taalgebruik is voor de leerlingen. Ondanks dat dit voor het merendeel van de onderzochte werkwoorden het geval was, waren er alsnog vier werkwoorden die de meeste leerlingen anders schreven. Of zij de sterke vorm ook niet zouden herkennen wanneer zij die voorgelegd zouden krijgen, is wellicht interessant voor een volgend onderzoek.

Bronvermelding

- ALL. 2012. Lemma “Hertaling”. In *Algemeen Letterkundig Lexicon*, DBNL. Geraadpleegd op 5 augustus 2024.
https://www.dbnl.org/tekst/dela012alge01_01/dela012alge01_01_05588.php
- ANS. 2019. “Drie verschillende klinkers”. Geraadpleegd op 29 oktober 2024.
<https://e-ans.ivdnt.org/topics/pid/ans020305030102lingtopic>
- Bakx, Sander. 2022. “Herspellen, hertalen of herschrijven? De obstakels tijdens het lezen van de herspelde hypotekst van *Van de koele meren des doods*.” *Locus – Tijdschrift voor Cultuurwetenschap* 25. <https://edu.nl/yf9em>
- Becker, Sander. 2019. “Wie begrijpt Couperus nog?” *Trouw*, 6 november 2019.
<https://www.trouw.nl/cultuur-media/wie-begrijpt-couperus-nog~b6069266/>
- Bolwijn, Marjon. 2018. “Liever luie lezers dan geen lezers.” *De Volkskrant*, 13 april 2018.
<https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/liever-luie-lezers-dan-geen-lezers~ba4bb818/>
- Bonth, Roland de. 2019. “Ionck bestaen is oud ghedaen”. *Neerlandistiek*, 19 februari 2019. Geraadpleegd op 5 november 2024. <https://neerlandistiek.nl/2019/02/ionck-bestaen-oud-ghedaen/>
- College voor Toetsen en Examens. 2014. “Examenprogramma Nederlandse taal en literatuur havo/vwo”. Geraadpleegd op 1 oktober 2024.
<https://www.examenblad.nl/2025/vwo/vakken/talen/nederlands-vwo>
- Couperus, Louis. 1990. *Noodlot*. Editie H.T.M. van Vliet, Oege Dijkstra en Marijke Stapert-Eggen. Uitgeverij L.J. Veen. Geraadpleegd via
https://www.dbnl.org/tekst/coup002nood02_01/
- Couperus, Louis. 2023. *Noodlot*. Hertaald door Margriet van der Meer. Uitgeverij kleine Uil.
- Dijk, Michelle van. 2019. “De boeken die voorbijgaan – of niet, dankzij hertalingen”. Geraadpleegd op 22 juli 2024. <https://michellevandijkschrijft.nl/2019/10/25/de-boeken-die-voorbijgaan-of-niet-dankzij-hertalingen/>
- Gemerén, Rémon van. 2023. “Je doet het werk van Couperus geen recht door er, bijvoorbeeld, een non-binair mensbeeld in te zien.” *De Volkskrant*, 17 juli 2023.
<https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/opinie-je-doet-het-werk-van-couperus-geen-recht-door-er-bijvoorbeeld-een-non-binair-mensbeeld-in-te-zien~bd1d74a5/>
- Haeringen, Coenraad Bernardus van. 1940. “De taaie levenskracht van het sterke werkwoord.” *De Nieuwe Taalgids* 34: 241-255. Geraadpleegd via
https://www.dbnl.org/tekst/haer001taai01_01/haer001taai01_01_0001.php
- Horst, Joop M. van der. 2010. “Sterke werkwoorden.” In *Met (het) oog op morgen: Opstellen over taal, taalverandering en standaardtaal*. 65-70. Leuven University Press.
- Knooihuizen, Remco, en Oscar Strik. 2014. “Relative productivity potentials of Dutch verbal inflection patterns.” *Folia Linguistica Historica* 35(1): 173-200.
<https://doi.org/10.1515/flih.2014.005>
- Mathijssen, Marita. 2003. “Een knieval voor de luie lezer? Hertaling als enig redmiddel voor historische literatuur”. *Nederlandse Letterkunde* 8(2): 116-129.

- Pannekeet, Jan. 2020 Lemma “Durve”. In *Westfries woordenboek*. Vierde druk, eerste herziene druk. Herzien door Joop van Diepen en Andries Sijm. Wormerveer: Stichting Uitgeverij Noord-Holland.
- Salverda, Reinier. 2006. Over de sterke werkwoorden in het Nederlands, Engels en Duits. SNL Leiden 2006.
- Sijs, Nicoline van der. 2000. “Ouders waren vroeger ‘vrienden’. Over de noodzaak van het hertalen van oude taalkundige teksten.” *Onze taal* 69 (2-3): 74-76.
- Smet, Isabeau de. 2021. “De sterke werkwoorden in het Nederlands: Een diachroon, kwantitatief onderzoek.” Proefschrift, KU Leuven. LIRIAS 3367820.
- Smet, Isabeau de, en Freek van de Velde. 2019. “Reassessing the evolution of West Germanic preterite inflection.” *Diachronica* 36(2): 139-180.
<https://doi.org/10.1075/dia.18020.des>
- Strien, Ton van, en Johan Koppenol. 2004. “Enig redmiddel? Nog eens over het uitgeven van historische literatuur.” *Tijdschrift voor Nederlandse taal- en letterkunde* 120(3): 247-257.
- Taalunie. z.d.-a. “Werkwoorden met een sterke en een zwakke vervoeging (algemeen)”. Geraadpleegd op 25 november 2024. <https://taaladvies.net/werkwoorden-met-een-zwakke-en-een-sterke-vervoeging-algemeen/>
- Taalunie. z.d.-b. “Zweren: zwoor / zwoer / zweerde”. Geraadpleegd op 29 oktober 2024. <https://taaladvies.net/zweren-zwoor-of-zwoer-of-zweerde/>
- Van Dale. z.d. Lemma “Zweren”. Geraadpleegd op 29 oktober 2024. <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/zweren>
- Witteman, Sylvia. 2019. “De ‘hertaling’ van Couperus: alsof Dick Bruna de Sixtijnse kapel beschilderd heeft.” *De Volkskrant*, 8 februari 2019. <https://www.volkskrant.nl/cultuur-media/de-hertaling-van-couperus-alsof-dick-bruna-de-sixtijnse-kapel-beschilderd-heeft~bddd72df/>

Bijlage 1: Alle sterke werkwoorden in *Noodlot*

	Infinitief	Noodlot	Veranderingen in hertaling
1.	Aanbidden	Aanbad	-
2.	Eten	At	-
3.	Barsten	Gebarsten (alleen volt. dw.)	-
4.	Bedriegen	Bedroog	-
5.	Begrijpen	Begreep	-
6.	Bekruipen	Bekroop	-
7.	Bevriezen	Bevrozen	Bevroren
8.	Bewegen	Bewoog	-
9.	Blijven	Bleef/bleven	-
10.	Blijken	Bleek	-
11.	Blinken	Blonk	-
12.	Breken	Gebroken (alleen volt. dw.)	-
13.	Brengen	Bracht	-
14.	Denken	Dacht	-
15.	Drijven	Dreef	-
16.	Dragen	Droegen	-
17.	Dringen	Drong	-
18.	Durven	Dorst	Durfde
19.	Dwingen	Dwong	-
20.	(Ge)lijken	Geleek	Leek
21.	Genieten	Genoot	-
22.	Geven	Gaf	-
23.	Gieten	Gegoten (alleen volt. dw.)	-
24.	Glijden	Gleed	-
25.	Graven	Groef	-
26.	Grijpen	Greep	-
27.	Hangen	Hing	-
28.	Helpen	Hielp	-
29.	Hernemen	Hernam	-
30.	Herscheppen	Herschiep	-

31.	Houden	Hield	-
32.	Jagen	Joeg	-
33.	Kerven	Korf	Kerfde
34.	Klinken	Klonk	-
35.	Komen	Kwam	-
36.	Krijgen	Kreeg	-
37.	Krijten	Kreet	Kreet/riep/zei huilend ⁴
38.	Krimpen	Kromp	-
39.	Laten	Liet(en)	-
40.	Lijden	Leed	-
41.	Liegen	Loog	-
42.	Lopen	Liep(en)	-
43.	Nemen	Nam	-
44.	Opblinken	Opblonken	-
45.	Omkopen	Omkocht	-
46.	Ontvangen	Ontving	-
47.	Opzwellen	Opgezwollen (alleen volt. dw.)	-
48.	Overvallen	Overviel	-
49.	Rijzen	Rees	-
50.	Roepen	Riep	-
51.	Roken	Rook	-
52.	Schenken	Schonk	-
53.	Scheren	Geschoren (alleen volt. dw.)	-
54.	Schijnen	Scheen	-
55.	Schrijven	Schreef	-
56.	Schrikken	Schrikte	Schrok
57.	Schuilen	School	-
58.	Slijten	Sleten/sleet	-
59.	Slapen	Sliep	-
60.	Sluipen	Sloop	-
61.	Sluiten	Sloten/sloot	-

⁴ *Kreet* wordt meerdere keren gebruikt en telkens anders hertaald.

62.	Smijten	Smeet	-
63.	Spijten	Speet	-
64.	Spinnen	Gesponnen (alleen volt. dw.)	-
65.	Spreken	Sprak	-
66.	Steken	Stak	-
67.	Stelen	Gestolen (alleen volt. dw.)	-
68.	Stijgen	Steeg	-
69.	Strijken	Streek	-
70.	Stuiven	Stoof	-
71.	Trekken	Trok(ken)	-
72.	Uitspinnen	Uitgesponnen (alleen volt. dw.)	-
73.	Vallen	Viel	-
74.	Vergelijken	Vergeleek	-
75.	Verheffen	Verhief	-
76.	Verlopen	Verliep(en)	-
77.	Verlaten	Verliet	-
78.	Verliezen	Verloor	-
79.	Verraden	Verrieden	-
80.	Verschijnen	Verscheen	-
81.	Versmijten	Versmeten (alleen volt. dw.)	-
82.	Verwijten	Verweet	-
83.	Verzinken	Verzonk(en)	-
84.	Vinden	Gevonden (alleen volt. dw.)	-
85.	Vragen	Vroeg	-
86.	Vriezen	Vroor	-
87.	Waaien	Woei	Waaide
88.	Wassen	Wiesch	Waste
89.	Werpen	Wierp	-
90.	Willen	Wou (wilde)	-
91.	Wringen	Wrong(en)	-
92.	Zenden	Gezonden (alleen volt. dw.)	-
93.	Zien	Zag	-

94.	Zinken	Zonk(en)	-
95.	Zwijgen	Zweeg	-
96.	Zweren	Zwoer	-

Bijlage 2: Resultaten 2 vwo en 5 vwo

Tabel 1. De resultaten voor *durven* opgesplitst in 2 vwo en 5 vwo

Werkwoordsvorm	2 vwo	5 vwo	Rijttotaal
Zwak (durfde)	46	44	90
Sterk (dorst)	0	0	0
Kolomtotaal	46	45	90

Er bestaat geen verschil tussen de twee groepen voor dit werkwoord.

Tabel 2. De resultaten voor *jagen* opgesplitst in 2 vwo en 5 vwo

Werkwoordsvorm	2 vwo	5 vwo	Rijttotaal
Zwak (jaagde)	38	23	61
Sterk (joeg)	7	21	28
Kolomtotaal	45	44	90

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (jaagde)' en 'Sterk (joeg)' afhankelijk is van de corpora 2 vwo en 5 vwo. De chikwadraatwaarde ($X^2=8.47$, $df=1$, $p=0.004$) wijst erop dat het verschil in distributie **significant** is en dat het verschil in distributie niet louter een toevalligheid is.

Tabel 3. De resultaten voor *kerven* opgesplitst in 2 vwo en 5 vwo

Werkwoordsvorm	2 vwo	5 vwo	Rijttotaal
Zwak (kerfde)	42	39	81
Sterk (korf, kierf)	4	4	8
Kolomtotaal	46	43	89

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (kerfde)' en 'Sterk (korf, kierf)' afhankelijk is van de corpora 2 vwo en 5 vwo. De chikwadraatwaarde ($X^2=0.07$, $df=1$, $p=0.787$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 4. De resultaten voor *schrikken* opgesplitst in 2 vwo en 5 vwo

Werkwoordsvorm	2 vwo	5 vwo	Rijttotaal
Zwak (schrikte)	2	1	3
Sterk (schrok, geschrokken)	43	43	86
Kolomtotaal	45	44	89

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (schrikte)' en 'Sterk (schrok, geschrokken)' afhankelijk is van de corpora 2 vwo en 5 vwo. De chikwadratwaarde ($X^2=0$, $df=1$, $p=0.984$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 5. De resultaten voor *schuilen* opgesplitst in 2 vwo en 5 vwo

Werkwoordsvorm	2 vwo	5 vwo	Rijtotaal
Zwak (schuilden)	42	33	75
Sterk (scholen)	4	11	15
Kolomtotaal	46	44	90

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (schuilden)' en 'Sterk (scholen)' afhankelijk is van de corpora 2 vwo en 5 vwo. De chikwadratwaarde ($X^2=3.21$, $df=1$, $p=0.073$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 6. De resultaten voor *verraden* opgesplitst in 2 vwo en 5 vwo

Werkwoordsvorm	2 vwo	5 vwo	Rijtotaal
Zwak (verraadde)	45	44	89
Sterk (verried)	0	1	1
Kolomtotaal	45	45	90

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (verraadde)' en 'Sterk (verried)' afhankelijk is van de corpora 2 vwo en 5 vwo. De chikwadratwaarde ($X^2=0$, $df=1$, $p=1.000$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 7. De resultaten voor *waaïen* opgesplitst in 2 vwo en 5 vwo

Werkwoordsvorm	2 vwo	5 vwo	Rijtotaal
Zwak (waaïde)	45	44	89
Sterk (woei)	0	1	1
Kolomtotaal	45	45	90

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (waaïde)' en 'Sterk (woei)' afhankelijk is van de corpora 2 vwo en 5 vwo. De

chikwadraatwaarde ($X^2=0$, $df=1$, $p=1.000$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 8. De resultaten voor *wassen* opgesplitst in 2 vwo en 5 vwo

Werkwoordsvorm	2 vwo	5 vwo	Rijtotaal
Zwak (wasten)	44	42	86
Sterk (wiesen)	0	0	0
Kolomtotaal	44	42	86

Er bestaat geen verschil tussen de twee groepen voor dit werkwoord.

Tabel 9. De resultaten voor *willen* opgesplitst in 2 vwo en 5 vwo

Werkwoordsvorm	2 vwo	5 vwo	Rijtotaal
Zwak (wilde)	26	28	54
Sterk (wou)	20	15	35
Kolomtotaal	46	43	89

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (wilde)' en 'Sterk (wou)' afhankelijk is van de corpora 2 vwo en 5 vwo. De chikwadraatwaarde ($X^2=0.69$, $df=1$, $p=0.407$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 10. De resultaten voor *bewegen* opgesplitst in 2 vwo en 5 vwo

Werkwoordsvorm	2 vwo	5 vwo	Rijtotaal
Sterk (bewoog)	44	44	84
Zwak (beweegde)	2	3	5
Kolomtotaal	46	43	89

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (beweegde)' en 'Sterk (bewoog)' afhankelijk is van de corpora 2 vwo en 5 vwo. De chikwadraatwaarde ($X^2=0.01$, $df=1$, $p=0.938$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 11. De resultaten voor *dringen* opgesplitst in 2 vwo en 5 vwo

Werkwoordsvorm	2 vwo	5 vwo	Rijtotaal
Sterk (drongen, dwongen, dreng)	43	42	85
Zwak (dringden)	3	3	6

Kolomtotaal	46	45	91
--------------------	----	----	----

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (dringden)' en 'Sterk (drongen, dwongen, dreng)' afhankelijk is van de corpora 2 vwo en 5 vwo. De chikwadratwaarde ($X^2=0.16$, $df=1$, $p=0.693$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 12. De resultaten voor *schinken* opgesplitst in 2 vwo en 5 vwo

Werkwoordsvorm	2 vwo	5 vwo	Rijtotaal
Sterk (schonken, geschonken)	41	43	84
Zwak (schenkten)	4	2	6
Kolomtotaal	45	45	90

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (schenkten)' en 'Sterk (schonken, geschonken)' afhankelijk is van de corpora 2 vwo en 5 vwo. De chikwadratwaarde ($X^2=0.18$, $df=1$, $p=0.673$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 13. De resultaten voor *sluipen* opgesplitst in 2 vwo en 5 vwo

Werkwoordsvorm	2 vwo	5 vwo	Rijtotaal
Sterk (sloop)	32	36	68
Zwak (sluipte)	11	8	19
Kolomtotaal	43	44	87

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (sluipte)' en 'Sterk (sloop)' afhankelijk is van de corpora 2 vwo en 5 vwo. De chikwadratwaarde ($X^2=0.27$, $df=1$, $p=0.603$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 14. De resultaten voor *spijten* opgesplitst in 2 vwo en 5 vwo

Werkwoordsvorm	2 vwo	5 vwo	Rijtotaal
Sterk (speet)	26	23	49
Zwak (spijtte)	16	20	36
Kolomtotaal	42	43	85

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (spijtte)' en 'Sterk (speet)' afhankelijk is van de corpora 2 vwo en 5 vwo. De chikwadraatwaarde ($X^2=0.62$, $df=1$, $p=0.432$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 15. De resultaten voor *vallen* opgesplitst in 2 vwo en 5 vwo

Werkwoordsvorm	2 vwo	5 vwo	Rij totaal
Sterk (vielen)	44	44	88
Zwak (valden)	2	1	3
Kolom totaal	46	45	91

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (valden)' en 'Sterk (vielen)' afhankelijk is van de corpora 2 vwo en 5 vwo. De chikwadraatwaarde ($X^2=0$, $df=1$, $p=0.985$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 16. De resultaten voor *verwijten* opgesplitst in 2 vwo en 5 vwo

Werkwoordsvorm	2 vwo	5 vwo	Rij totaal
Sterk (verweet)	20	23	43
Zwak (verwijtte)	24	19	43
Kolom totaal	44	42	86

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'zwak (verwijtte)' en 'Sterk (verweet)' afhankelijk is van de corpora 2 vwo en 5 vwo. De chikwadraatwaarde ($X^2=0.74$, $df=1$, $p=0.388$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 17. De resultaten voor *werpen* opgesplitst in 2 vwo en 5 vwo

Werkwoordsvorm	2 vwo	5 vwo	Rij totaal
Sterk (wierp, worp)	39	44	83
Zwak (werpte)	6	2	8
Kolom totaal	45	46	91

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (werpte)' en 'Sterk (wierp, worp)' afhankelijk is van de corpora 2 vwo en 5 vwo. De chikwadraatwaarde ($X^2=1.31$, $df=1$, $p=0.253$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 18. De resultaten voor *zweren* opgesplitst in 2 vwo en 5 vwo

Werkwoordsvorm	2 vwo	5 vwo	Rijtotaal
Sterk (zwoer, zwoor, zwierf)	14 (28,3%)	20 (44,4%)	34 (36,3%)
Zwak (zweerde)	32 (69,6%)	25 (55,6%)	57 (62,6%)
Kolomtotaal	46 (100%)	45 (100%)	91 (100%)

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (zweerde)' en 'Sterk (zwoer, zwoor, zwierf)' afhankelijk is van de corpora 2 vwo en 5 vwo. De chikwadratwaarde ($X^2=1.91$, $df=1$, $p=0.167$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevaligheid is.

Bijlage 3: Resultaten wel/geen/ooit tto

Tabel 1. Durven

Werkwoordsvorm	Tto	Geen tto	Rijttotaal
Zwak (durfde)	44	35	79
Sterk (dorst)	0	0	0
Kolomtotaal	44	35	79

Er bestaat geen verschil tussen de twee groepen voor dit werkwoord.

Tabel 2. Jagen

Werkwoordsvorm	Tto	Geen tto	Rijttotaal
Zwak (jaagde)	32	22	54
Sterk (joeg)	12	12	24
Kolomtotaal	44	34	78

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (jaagde)' en 'Sterk (joeg)' afhankelijk is van de corpora Tto en Geen tto. De chikwadratwaarde ($X^2=0.58$, $df=1$, $p=0.447$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 3. Kerven

Werkwoordsvorm	Tto	Geen tto	Rijttotaal
Zwak (kerfde)	40	32	72
Sterk (korf, kierf)	3	3	6
Kolomtotaal	43	35	78

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (kerfde)' en 'Sterk (korf, kierf)' afhankelijk is van de corpora Tto en Geen tto. De chikwadratwaarde ($X^2=0.03$, $df=1$, $p=0.869$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 4. Schrikken

Werkwoordsvorm	Tto	Geen tto	Rijttotaal
Zwak (schrikte)	2	1	3
Sterk (schrok, geschrokken)	42	33	75
Kolomtotaal	44	34	78

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (schrikte)' en 'Sterk (schrok)' afhankelijk is van de corpora Tto en Geen tto. De chikwadratwaarde ($X^2=0.05$, $df=1$, $p=0.819$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 5. Schuilen

Werkwoordsvorm	Tto	Geen tto	Rij totaal
Zwak (schuilen)	40	26	66
Sterk (scholen)	5	8	13
Kolom totaal	45	34	79

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (schuilen)' en 'Sterk (scholen)' afhankelijk is van de corpora Tto en Geen tto. De chikwadratwaarde ($X^2=1.36$, $df=1$, $p=0.243$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 6. Verraden

Werkwoordsvorm	Tto	Geen tto	Rij totaal
Zwak (verraadde)	45	33	78
Sterk (verried)	0	1	1
Kolom totaal	45	34	79

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (verraadde)' en 'Sterk (verried)' afhankelijk is van de corpora Tto en Geen tto. De chikwadratwaarde ($X^2=0.02$, $df=1$, $p=0.887$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 7. Waaien

Werkwoordsvorm	Tto	Geen tto	Rij totaal
Zwak (waaide)	45	34	79
Sterk (woei)	0	0	0
Kolom totaal	45	34	79

Er bestaat geen verschil tussen de twee groepen voor dit werkwoord.

Tabel 8. Wassen

Werkwoordsvorm	Tto	Geen tto	Rij totaal
----------------	-----	----------	------------

Zwak (wasten)	42	35	77
Sterk (wiesen)	0	0	0
Kolomtotaal	42	35	77

Er bestaat geen verschil tussen de twee groepen voor dit werkwoord.

Tabel 9. Willen

Werkwoordsvorm	Tto	Geen tto	Rijdtotaal
Zwak (wilde)	22	26	48
Sterk (wou)	21	9	30
Kolomtotaal	43	35	78

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (wilde)' en 'Sterk (wou)' afhankelijk is van de corpora Tto en Geen tto. De chikwadraatwaarde ($X^2=3.44$, $df=1$, $p=0.064$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 10. Bewegen

Werkwoordsvorm	Tto	Geen tto	Rijdtotaal
Sterk (bewoog)	40	34	74
Zwak (beweegde)	4	1	5
Kolomtotaal	44	35	79

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Sterk (bewoog)' en 'Zwak (beweegde)' afhankelijk is van de corpora Tto en Geen tto. De chikwadraatwaarde ($X^2=0.44$, $df=1$, $p=0.506$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 11. Dringen

Werkwoordsvorm	Tto	Geen tto	Rijdtotaal
Sterk (drongen, dwongen, dreng)	40	34	74
Zwak (dringden)	5	1	6
Kolomtotaal	45	35	80

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Sterk (drongen, dwongen, dreng)' en 'Zwak (dringden)' afhankelijk is van de corpora Tto en Geen tto. De chikwadraatwaarde ($X^2=0.93$, $df=1$, $p=0.336$) wijst erop dat het verschil in

distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 12. Schenken

Werkwoordsvorm	Tto	Geen tto	Rijtotaal
Sterk (schonken, geschonken)	42	31	73
Zwak (schenkten)	2	4	6
Kolomtotaal	44	35	79

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Sterk (schonken, geschonken)' en 'Zwak (schenkten)' afhankelijk is van de corpora Tto en Geen tto. De chikwadraatwaarde ($X^2=0.52$, $df=1$, $p=0.472$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 13. Sluipen

Werkwoordsvorm	Tto	Geen tto	Rijtotaal
Sterk (sloop, sliep)	30	28	58
Zwak (sluipte)	11	7	18
Kolomtotaal	41	35	76

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Sterk (sloop, sliep)' en 'Zwak (sluipte)' afhankelijk is van de corpora Tto en Geen tto. De chikwadraatwaarde ($X^2=0.18$, $df=1$, $p=0.669$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 14. Spijten

Werkwoordsvorm	Tto	Geen tto	Rijtotaal
Sterk (speet)	22	22	44
Zwak (spijtte)	18	13	31
Kolomtotaal	40	35	75

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Sterk (speet)' en 'Zwak (spijtte)' afhankelijk is van de corpora Tto en Geen tto. De chikwadraatwaarde ($X^2=0.48$, $df=1$, $p=0.491$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 15. Vallen

Werkwoordsvorm	Tto	Geen tto	Rij totaal
Sterk (vielen)	43	34	77
Zwak (valden)	2	1	3
Kolom totaal	45	35	80

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Sterk (vielen)' en 'Zwak (valden)' afhankelijk is van de corpora Tto en Geen tto. De chikwadraatwaarde ($X^2=0.05$, $df=1$, $p=0.824$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 16. Verwijten

Werkwoordsvorm	Tto	Geen tto	Rij totaal
Sterk (verweet)	19	20	39
Zwak (verwijtte)	23	14	37
Kolom totaal	42	34	76

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Sterk (verweet)' en 'Zwak (verwijtte)' afhankelijk is van de corpora Tto en Geen tto. De chikwadraatwaarde ($X^2=1.39$, $df=1$, $p=0.239$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 17. Werpen

Werkwoordsvorm	Tto	Geen tto	Rij totaal
Sterk (wierp, worp)	41	31	72
Zwak (werpte)	5	3	8
Kolom totaal	46	34	80

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Sterk (wierp, worp)' en 'Zwak (werpte)' afhankelijk is van de corpora Tto en Geen tto. De chikwadraatwaarde ($X^2=0.01$, $df=1$, $p=0.940$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 18. Zweren

Werkwoordsvorm	Tto	Geen tto	Rij totaal
Sterk (zwoer, zwoor, zwierf)	11	18	29

Zwak (zweerde)	34	17	51
Kolomtotaal	45	35	80

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Sterk (zwoer, zwoor, zwierf)' en 'Zwak (zweerde)' afhankelijk is van de corpora Tto en Geen tto. De chikwadratwaarde ($X^2=6.2$, $df=1$, $p=0.013$) wijst erop dat het verschil in distributie **significant** is en dat het verschil in distributie niet louter een toevalligheid is.

Bijlage 4: Resultaten thuistaal

Tabel 1. Durven

Werkwoordsvorm	Nederlands	Andere thuistaal	Rijttotaal
Zwak (durfde)	75	15	90
Sterk (dorst)	0	0	0
Kolomtotaal	75	15	90

Er bestaat geen verschil tussen de twee groepen voor dit werkwoord.

Tabel 2. Jagen

Werkwoordsvorm	Nederlands	Andere thuistaal	Rijttotaal
Zwak (jaagde)	48	13	61
Sterk (joeg)	26	2	28
Kolomtotaal	74	15	89

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (jaagde)' en 'Sterk (joeg)' afhankelijk is van de corpora Nederlands en Andere thuistaal. De chikwadratwaarde ($X^2=1.83$, $df=1$, $p=0.176$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 3. Kerven

Werkwoordsvorm	Nederlands	Andere thuistaal	Rijttotaal
Zwak (kerfde)	67	14	81
Sterk (korf, kierf)	7	1	8
Kolomtotaal	74	15	89

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (kerfde)' en 'Sterk (korf, kierf)' afhankelijk is van de corpora Nederlands en Andere thuistaal. De chikwadratwaarde ($X^2=0.02$, $df=1$, $p=0.881$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 4. Schrikken

Werkwoordsvorm	Nederlands	Andere thuistaal	Rijttotaal
Zwak (schrikte)	2	1	3

Sterk (schrok, geschrokken)	72	14	86
Kolomtotaal	74	15	89

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (schrikte)' en 'Sterk (schrok)' afhankelijk is van de corpora Nederlands en Andere thuistaal. De chikwadraatwaarde ($X^2=0$, $df=1$, $p=0.993$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 5. Schuilen

Werkwoordsvorm	Nederlands	Andere thuistaal	Rijttotaal
Zwak (schuilden)	61	14	75
Sterk (scholen)	14	1	15
Kolomtotaal	75	15	90

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (schuilden)' en 'Sterk (scholen)' afhankelijk is van de corpora Nederlands en Andere thuistaal. De chikwadraatwaarde ($X^2=0.58$, $df=1$, $p=0.448$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 6. Verraden

Werkwoordsvorm	Nederlands	Andere thuistaal	Rijttotaal
Zwak (verraadde)	74	15	89
Sterk (verried)	1	0	1
Kolomtotaal	75	15	90

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (verraadde)' en 'Sterk (verried)' afhankelijk is van de corpora Nederlands en Andere thuistaal. De chikwadraatwaarde ($X^2=0.81$, $df=1$, $p=0.368$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 7. Waaien

Werkwoordsvorm	Nederlands	Andere thuistaal	Rijttotaal
Zwak (waaide)	74	15	89

Sterk (woei)	1	0	1
Kolomtotaal	75	15	90

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (waaide)' en 'Sterk (woei)' afhankelijk is van de corpora Nederlands en Andere thuistaal. De chikwadraatwaarde ($X^2=0.81$, $df=1$, $p=0.368$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 8. Wassen

Werkwoordsvorm	Nederlands	Andere thuistaal	Rijdtotaal
Zwak (wasten)	72	14	86
Sterk (wiesen)	0	0	0
Kolomtotaal	72	14	86

Er bestaat geen verschil tussen de twee groepen voor dit werkwoord.

Tabel 9. Willen

Werkwoordsvorm	Nederlands	Andere thuistaal	Rijdtotaal
Zwak (wilde)	48	6	54
Sterk (wou)	26	9	35
Kolomtotaal	74	15	89

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Zwak (wilde)' en 'Sterk (wou)' afhankelijk is van de corpora Nederlands en Andere thuistaal. De chikwadraatwaarde ($X^2=2.27$, $df=1$, $p=0.132$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 10. Bewegen

Werkwoordsvorm	Nederlands	Andere thuistaal	Rijdtotaal
Sterk (bewoog)	72	12	84
Zwak (beweegde)	2	3	5
Kolomtotaal	74	15	89

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Sterk (bewoog)' en 'Zwak (beweegde)' afhankelijk is van de corpora Nederlands en Andere thuistaal. De chikwadraatwaarde ($X^2=4.15$, $df=1$, $p=0.042$) wijst erop dat het verschil in distributie **significant** is en dat het verschil in distributie niet louter een toevalligheid is.

Tabel 11. Dringen

Werkwoordsvorm	Nederlands	Andere thuistaal	Rijttotaal
Sterk (drongen, dwongen, dreng)	71	14	85
Zwak (dringden)	5	1	6
Kolomtotaal	76	15	91

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Sterk (drongen, dwongen, dreng)' en 'Zwak (dringden)' afhankelijk is van de corpora Nederlands en Andere thuistaal. De chikwadraatwaarde ($X^2=0.31$, $df=1$, $p=0.578$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 12. Schenken

Werkwoordsvorm	Nederlands	Andere thuistaal	Rijttotaal
Sterk (schonken, geschonken)	71	13	84
Zwak (schenkten)	4	2	6
Kolomtotaal	75	15	90

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Sterk (schonken, geschonken)' en 'Zwak (schenkten)' afhankelijk is van de corpora Nederlands en Andere thuistaal. De chikwadraatwaarde ($X^2=0.32$, $df=1$, $p=0.571$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 13. Sluipen

Werkwoordsvorm	Nederlands	Andere thuistaal	Rijttotaal
Sterk (sloop, sliep)	56	12	68
Zwak (sluipste)	16	3	19
Kolomtotaal	72	15	87

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Sterk (sloop, sliep)' en 'Zwak (sluipste)' afhankelijk is van de corpora Nederlands en Andere thuistaal. De chikwadraatwaarde ($X^2=0.02$, $df=1$, $p=0.878$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 14. Spijten

Werkwoordsvorm	Nederlands	Andere thuistaal	Rijdtotaal
Sterk (speet)	44	5	49
Zwak (spijtte)	28	8	36
Kolomtotaal	72	13	85

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Sterk (speet)' en 'Zwak (spijtte)' afhankelijk is van de corpora Nederlands en Andere thuistaal. De chikwadraatwaarde ($X^2=1.48$, $df=1$, $p=0.224$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 15. Vallen

Werkwoordsvorm	Nederlands	Andere thuistaal	Rijdtotaal
Sterk (vielen)	74	14	88
Zwak (valden)	2	1	3
Kolomtotaal	76	15	91

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Sterk (vielen)' en 'Zwak (valden)' afhankelijk is van de corpora Nederlands en Andere thuistaal. De chikwadraatwaarde ($X^2=0$, $df=1$, $p=0.993$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 16. Verwijten

Werkwoordsvorm	Nederlands	Andere thuistaal	Rijdtotaal
Sterk (verweet)	37	6	43
Zwak (verwijtte)	36	7	43
Kolomtotaal	73	13	86

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Sterk (verweet)' en 'Zwak (verwijtte)' afhankelijk is van de corpora Nederlands en Andere thuistaal. De chikwadraatwaarde ($X^2=0$, $df=1$, $p=1.000$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 17. Werpen

Werkwoordsvorm	Nederlands	Andere thuistaal	Rijdtotaal
Sterk (wierp, worp)	70	13	83

Zwak (werpte)	6	2	8
Kolomtotaal	76	15	91

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Sterk (wierp, worp)' en 'Zwak (werpte)' afhankelijk is van de corpora Nederlands en Andere thuistaal. De chikwadraatwaarde ($X^2=0.03$, $df=1$, $p=0.856$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.

Tabel 18. Zweren

Werkwoordsvorm	Nederlands	Andere thuistaal	Rijtotaal
Sterk (zwoer, zwoor, zwierf)	29	5	34
Zwak (zweerde)	47	10	57
Kolomtotaal	76	15	91

Op de bovenstaande tabel is een chikwadraattoets toegepast om te bepalen of de distributie van 'Sterk (zwoer, zwoor, zwierf)' en 'Zwak (zweerde)' afhankelijk is van de corpora Nederlands en Andere thuistaal. De chikwadraatwaarde ($X^2=0$, $df=1$, $p=0.951$) wijst erop dat het verschil in distributie **niet significant** is en dat het eventuele verschil in distributie waarschijnlijk een toevalligheid is.